วิชาแปลมคธเป็นไทย ป.ธ. ๖

วัดพระธรรมกาย ๒๕๖๔

ทบทวน ข้อสอบที่เขียนแล้ว
ระหว่างหน้า ๓๐๐ – ๓๔๖ (๙ ครั้ง)

สมนฺตปาสาทิกา นาม วินยฏฺฐกถา

(ตติโย ภาโค)

สอนโดย

พระมหาคำนึง ชินวโส ป.ธ. ๙

พระมหาอาริศร สาสนชโย ป.ธ. ๙

ประโยค ป.ธ. ๖

แปล มคธเป็นไทย

สอบ วันที่ ๒๕๖

---

๑ อนนฺตรายิโกติ ยสฺส ทสสุ อนฺตราเยสุ เอโกปิ นตฺถิ โส เจ อนนฺตรายิกสญฺญี หุตฺวา ฉาเทติ ฉนฺนาว โหติ ฯ สเจปิ โส ภีรุกชาติกตฺตา อนฺธกาเร อมนุสฺสจณฺฑมิคภเยน อนฺตรายิกสญฺญี หุตฺวา ฉาเทติ อจฺฉนฺนาว โหติ ฯ ยสฺส หิ ปพฺพตวิหาเร วสนฺตสฺส กนฺทรํ วา อฏวึ วา นทึ วา อติกฺกมิตฺวา อาโรเจตพฺพํ โหติ ฯ อนฺตรามคฺเค จณฺฑวาฬามนุสฺสาทิ ภยं อตฺถิ มคฺเค อชครา นิปชฺชนฺติ นที ปูรา โหติ ฯ เอตสฺมึ ปน สติเยว อนฺตรายิกสญฺญี ฉาเทติ อจฺฉนฺนาว โหติ ฯ อนฺตรายิกสฺส ปน อนนฺตรายิกสญฺญาย ฉาทยโต อจฺฉนฺนาว โหติ ฯ ปหูติ โย สกฺโกติ ภิกฺขุโน สนฺติกํ คนฺตุญฺเจว อาโรจิตุญฺจ โส เจ ปหุตฺตสญฺญี หุตฺวา ฉาเทติ ฉนฺนาว โหติ ฯ สจสฺส มุเข อปฺปมตฺตโก คณฺโฑ วา โหติ หนุกํ วาโต วา วิชฺฌติ ทนฺโต วา รุชฺฌติ ภิกฺขา วา มนฺทา ลทฺธา โหติ ตาวตฺตเกน ปน เนว วตฺตุ น สกฺโกติ น คนฺตุ ฯ อปิจ โข น สกฺโกมีติ สญฺญี โหติ อยं ปหุ หุตฺวา อปฺปหุตฺตสญฺญี นาม ฯ อิมินา ฉาทิตาปิ อจฺฉาทิตา ฯ อปฺปหุนา ปน วตฺตุ วา คนฺตุ วา อสมตฺเถน ปหุตฺตสญฺญินา วา อปฺปหุตฺตสญฺญินา วา ฉาทิตา โหติ อจฺฉาทิตาว ฯ

อนนฺตรายิโกติ ยสฺส ทสสุ อนฺตราเยสุ เอโกปิ นตฺถิ โส เจ อนนฺตรายิกสญฺญี หุตฺวา ฉาเทติ ฉนฺนาว โหติ ฯ สเจปิ โส ภีรุกชาติกตฺตา อนฺธกาเร อมนุสฺสจณฺฑมิคภเยน อนฺตรายิกสญฺญี หุตฺวา ฉาเทติ อจฺฉนฺนาว โหติ ฯ ยสฺส หิ ปพฺพตวิหาเร วสนฺตสฺส กนฺทรํ วา อฏวึ วา นทึ วา อติกฺกมิตฺวา อาโรเจตพฺพํ โหติ ฯ อนฺตรามคฺเค จณฺฑวาฬามนุสฺสาทิ ภยं อตฺถิ มคฺเค อชครา นิปชฺชนฺติ นที ปูรา โหติ ฯ เอตสฺมึ ปน สติเยว อนฺตรายิกสญฺญี ฉาเทติ อจฺฉนฺนาว โหติ ฯ อนฺตรายิกสฺส ปน อนนฺตรายิกสญฺญาย ฉาทยโต อจฺฉนฺนาว โหติ ฯ

ข้อว่า อนนฺตรายิโก มีความว่า ในอันตราย ๑๐ อย่าง อันตรายแม้อย่างหนึ่ง ไม่มีแก่ภิกษุใด, ถ้าภิกษุนั้น เป็นผู้มีความสำคัญว่า ไม่มีอันตรายแล้วปิดไว้, อาบัตินั้นเป็นอันปิดแท้ ฯ ถ้าแม้เธอเป็นผู้มีความสำคัญว่ามีอันตรายเพราะอมนุษย์และสัตว์ร้าย ในเวลากลางคืน เพราะเป็นผู้มีชาติแห่งคนขลาด จึงปิดไว้ อาบัตินั้นไม่เป็นอันปิดก่อน ฯ ก็เมื่อภิกษุใดอยู่ในวิหารใกล้ภูเขา ครุกาบัติเป็นของภิกษุนั้นจะต้องข้ามซอกเขาหรือดงหรือแม่น้ำไปบอก ฯ ภัยมีสัตว์ดุร้ายและอมนุษย์เป็นต้นมีในระหว่างทาง, งูทั้งหลายย่อมนอนในทาง, แม่น้ำเต็ม ฯ และเมื่ออันตรายนั้นมีอยู่จริง ๆ เธอมีความสำคัญว่ามีอันตรายจึงปิดไว้, อาบัตินั้นไม่เป็นอันปิดก่อน ฯ อนึ่ง เมื่อภิกษุผู้มีอันตราย ปิดไว้ด้วยสำคัญว่า ไม่มีอันตราย อาบัตินั้นไม่เป็นอันปิดเหมือนกัน ฯ

ปหูติ โย สกฺโกติ ภิกฺขุโน สนฺติกํ คนฺตุญฺเจว อาโรจิตุญฺจ โส เจ ปหุตฺตสญฺญี หุตฺวา ฉาเทติ ฉนฺนาว โหติ ฯ สจสฺส มุเข อปฺปมตฺตโก คณฺโฑ วา โหติ หนุกํ วาโต วา วิชฺฌติ ทนฺโต วา รุชฺฌติ ภิกฺขา วา มนฺทา ลทฺธา โหติ ตาวตฺตเกน ปน เนว วตฺตุ น สกฺโกติ น คนฺตุ ฯ อปิจ โข น สกฺโกมีติ สญฺญี โหติ อยํ ปหุ หุตฺวา อปฺปหุตฺตสญฺญี นาม ฯ อิมินา ฉาทิตาปิ อจฺฉาทิตา ฯ อปฺปหุนา ปน วตฺตุ วา คนฺตุ วา อสมตฺเถน ปหุตฺตสญฺญินา วา อปฺปหุตฺตสญฺญินา วา ฉาทิตา โหติ อจฺฉาทิตาว ฯ

ข้อว่า ปหุ มีความว่า ภิกษุใดอาจเพื่อจะไปสู่สำนักภิกษุ และเพื่อจะบอกได้, ถ้าเธอเป็นผู้มีความสำคัญว่า ตนอาจ แล้วปิดไว้, อาบัตินั้นเป็นอันปิดเทียว ฯ ถ้าที่ปากของเธอเป็นฝีเล็กน้อย, หรือลมเสียดคาง, หรือฟันปวด, หรือได้ภิกษาน้อย; ก็แล ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น จะจัดว่าไม่อาจบอก ไม่อาจไป หาได้ไม่ ฯ ก็แต่ว่าเธอเป็นผู้มีความสำคัญว่า "เราไม่อาจ" ภิกษุนี้ เป็นผู้อาจ แต่ชื่อว่าผู้มีความสำคัญว่า ตนไม่อาจ ฯ อาบัติแม้ภิกษุนี้ปิดไว้ จัดว่าไม่เป็นอันปิด ฯ อนึ่ง อาบัติที่ภิกษุผู้ไม่อาจ คือไม่สามารถจะบอก หรือจะไป จะมีความสำคัญว่าตนอาจก็ตาม มีความสำคัญว่าตนไม่อาจก็ตาม ปิดไว้ ไม่เป็นอันปิดแท้ ฯ

ประโยค ป.ธ. ๖

แปล มคธเป็นไทย

สอบ วันที่ ๒๕๖

---

๑ สโมธานปริวาโส นาม ติวิโธ โหติ โอธานสโมธาโน อคฺฆสโมธาโน มิสฺสกสโมธาโนติ ฯ

ตตฺถ โอธานสโมธาโน นาม อนฺตรา อาปตฺตึ อาปชฺชิตฺวา ปฏิจฺฉาเทนฺตสฺส ปริวุฏฺฐทิวเส โอธุนิตฺวา มกฺเขตฺวา ปุริมาย อาปตฺติยา มูลทิวสปริจฺเฉเท ปจฺฉา อาปนฺนาปตฺตึ สโมทหิตฺวา ทาตพฺพปริวาโส วุจฺจติ ฯ โส ปรโต เตนหิ ภิกฺขเว สงฺโฆ อุทายึ ภิกฺขุ๋ อนฺตรา เอกิสฺสา อาปตฺติยา สญฺเจตนิกาย สุกฺกวิสฏฺฐิยา ปญฺจาหปฏิจฺฉนฺนาย มูลาย ปฏิกสฺสิตฺวา ปุริมาย อาปตฺติยา สโมธานปริวาสํ เทตูติ อิโต ปฏฺฐาย วิตฺถารโต ปาลิยเมว อาคโต ฯ อยํ ปเนตฺถ วินิจฺฉโย โย ปฏิจฺฉนฺนาย อาปตฺติยา ปริวาสํ คเหตฺวา ปริวสนฺโต วา มานตฺตารโห วา มานตฺตํ จรนฺโต วา อพฺภานารโห วา อญฺญํ อาปตฺตึ อาปชฺชิตฺวา ปุริมาย อาปตฺติยา สมา วา อูนกตรา วา รตฺติโย ปฏิจฺฉาเทติ ฯ ตสฺส มูลาย ปฏิกสฺสเนน เต ปริวุฏฺฐทิวเส จ มานตฺตจิณฺณทิวเส จ สพฺเพ โอธุนิตฺวา อทิวเส กตฺวา ปจฺฉา อาปนฺนาปตฺตึ มูลาปตฺติยํ สโมธาย ปริวาโส ทาตพฺโพ ฯ เตน สเจ มูลาปตฺติ ปกฺขปฏิจฺฉนฺนา อนฺตราปตฺติ อูนปกฺขปฏิจฺฉนฺนา ปุน ปกฺขเมว ปริวาโส ปริวสิตพฺโพ ฯ อถาปิ อนฺตราปตฺติ ปกฺขปฏิจฺฉนฺนา ปกฺขเมว ปริวสิตพฺพํ ฯ เอเตนุปาเยน ยาว สตฺตจฺจีวสฺสปฏิจฺฉนฺนา มูลาปตฺติ ตาว วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ สตฺตจฺจีวสฺสานิ ปริวสิตฺวา มานตฺตารโห หุตฺวาปิ หิ เอกทิวสํ อนฺตราปตฺตึ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ปุน สตฺตจฺจีวสฺสานิ ปริวาสารโห โหติ ฯ สเจ ปน อนฺตราปตฺติ มูลาปตฺติโต อติเรกปฏิจฺฉนฺนา โหติ ตตฺถ กึ กาตพฺพนฺติ วุตฺเต มหาสุมตฺเถโร อาห อเตกิจฺโฉ อยํ ปุคฺคโล อเตกิจฺโฉ นาม อาวิการาเปตฺวา วิสฺสชฺเชตพฺโพติ ฯ มหาปทุมตฺเถโร ปนาห กสฺมา อเตกิจฺโฉ นาม นนุ อยํ สมุจฺจยกฺขนฺธโก นาม พุทฺธานํ ฐิตกาลสทิโส อาปตฺติ นาม ปฏิจฺฉนฺนา วา โหตุ อปฺปฏิจฺฉนฺนา วา สมา วา อูนกตรา วา อติเรกปฏิจฺฉนฺนา วาปิ วินยธรสฺส กมฺมวาจํ โยชิตุ๋ สมตฺถภาโวเยวตฺถ ปมาณ๋ ตสฺมา ยา อนฺตราปตฺติ อติเรกปฏิจฺฉนฺนา โหติ ตํ มูลาปตฺตึ กตฺวา ตตฺถ อิตรํ สโมธาย ปริวาโส ทาตพฺโพติ ฯ อยํ โอธานสโมธาโน นาม ฯ

สโมธานปริวาโส นาม ติวิโธ โหติ โอธานสโมธาโน อคฺฆสโมธาโน มิสฺสกสโมธาโนติ ฯ

ตตฺถ โอธานสโมธาโน นาม อนฺตรา อาปตฺตึ อาปชฺชิตฺวา ปฏิจฺฉาเทนฺตสฺส ปริวุฏฺฐทิวเส โอธุนิตฺวา มกฺเขตฺวา ปุริมาย อาปตฺติยา มูลทิวสปริจฺเฉเท ปจฺฉา อาปนฺนาปตฺตึ สโมทหิตฺวา ทาตพฺพปริวาโส วุจฺจติ ฯ โส ปรโต เตนหิ ภิกฺขเว สงฺโฆ อุทายึ ภิกฺขุ์ อนฺตรา เอกิสฺสา อาปตฺติยา สญฺเจตนิกาย สุกฺกวิสฏฺฐิยา ปญฺจาหปฏิจฺฉนฺนาย มูลาย ปฏิกสฺสิตฺวา ปุริมาย อาปตฺติยา สโมธานปริวาสํ เทตูติ อิโต ปฏฺฐาย วิตฺถารโต ปาลิยเมว อาคโต ฯ อยํ ปเนตฺถ วินิจฺฉโย โย ปฏิจฺฉนฺนาย อาปตฺติยา ปริวาสํ คเหตฺวา ปริวสนฺโต วา มานตฺตารโห วา มานตฺตํ จรนฺโต วา อพฺภานารโห วา อญฺญํ อาปตฺตึ อาปชฺชิตฺวา ปุริมาย อาปตฺติยา สมา วา อูนกตรา วา รตฺติโย ปฏิจฺฉาเทติ ฯ ตสฺส มูลาย ปฏิกสฺสเนน เต ปริวุฏฺฐทิวเส จ มานตฺตจิณฺณทิวเส จ สพฺเพ โอธุนิตฺวา อทิวเส กตฺวา ปจฺฉา อาปนฺนาปตฺตึ มูลาปตฺติยํ สโมธาย ปริวาโส ทาตพฺโพ ฯ

ที่ชื่อสโมธานปริวาส มี ๓ อย่าง คือ โอธานสโมธาน ๑ อัคฆสโมธาน ๑ มิสสกสโมธาน ๑ ฯ

บรรดาสโมธานปริวาส ๓ อย่างนั้น ที่ชื่อว่าโอธานสโมธาน ท่านเรียกปริวาสที่สงฆ์พึงเลิก คือล้ม วันที่ได้อยู่ปริวาสแล้วเสีย ประมวลอาบัติที่ต้องภายหลังลงในกำหนดวันเดิมแห่งอาบัติเดิม ให้แก่ภิกษุผู้ต้องอาบัติในระหว่างแล้วปิดไว้ ฯ โอธานสโมธานปริวาสนั้น มาแล้วข้างหน้าในพระบาลีนั่นแลโดยพิสดาร ตั้งต้นแต่คำนี้ว่า "ภิกษุทั้งหลาย ถ้ากระนั้น สงฆ์จงชักอุทายีภิกษุเขาหาอาบัติเดิม เพื่ออาบัติตัวหนึ่งในระหว่าง ชื่อว่าสัญเจตนิกาสุกกวิสัฏฐิ อันปิดไว้ ๕ วัน แล้วให้สโมธานปริวาสเพื่ออาบัติเดิม ฯ ก็วินิจฉัยในโอธานสโมธานนี้ พึงทราบดังนี้, ภิกษุใด รับปริวาสเพื่ออาบัติที่ปิดแล้ว กำลังอยู่ปริวาส หรือเป็นมานัตตารหะ หรือกำลังประพฤติมานัต หรือเป็นอัพภานารหะ ต้องอาบัติอื่นแล้วปิดไว้ เท่าราตรีของอาบัติเดิมหรือหย่อนกว่าก็ดี ฯ สงฆ์ พึงเลิกวันที่อยู่ปริวาสแล้ว และวันที่ประพฤติมานัตแล้วเหล่านั้นทั้งหมด คือทำให้เป็นวันที่ใช้ไม่ได้ ประมวลอาบัติที่ต้องภายหลังลงในอาบัติเดิม ให้ปริวาสแก่ภิกษุนั้นด้วยมูลายปฏิกัสสนะ ฯ

เตน สเจ มูลาปตฺติ ปกฺขปฏิจฺฉนฺนา อนฺตราปตฺติ อูนปกฺขปฏิจฺฉนฺนา ปุน ปกฺขเมว ปริวาโส ปริวสิตพฺโพ ฯ อถาปิ อนฺตราปตฺติ ปกฺขปฏิจฺฉนฺนา ปกฺขเมว ปริวสิตพฺพํ ฯ เอเตนุปาเยน ยาว สฏฺฐีวสฺสปฏิจฺฉนฺนา มูลาปตฺติ ตาว วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ สฏฺฐีวสฺสานิ ปริวสิตฺวา มานตฺตารโห หุตฺวาปิ หิ เอกทิวสํ อนฺตราปตฺตึ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ปุน สฏฺฐีวสฺสานิ ปริวาสารโห โหติ ฯ สเจ ปน อนฺตราปตฺติ มูลาปตฺติโต อติเรกปฏิจฺฉนฺนา โหติ ตตฺถ กึ กาตพฺพนฺติ วุตฺเต มหาสุมตฺเถโร อาห อเตกิจฺโฉ อยํ ปุคฺคโล อเตกิจฺโฉ นาม อาวิการาเปตฺวา วิสฺสชฺเชตพฺโพติ ฯ มหาปทุมตฺเถโร ปนาห กสฺมา อเตกิจฺโฉ นาม นนุ อยํ สมุจฺจยกฺขนฺธโก นาม พุทฺธานํ ฐิตกาลสทิโส อาปตฺติ นาม ปฏิจฺฉนฺนา วา โหตุ อปฺปฏิจฺฉนฺนา วา สมา วา อูนกตรา วา อติเรกปฏิจฺฉนฺนา วาปิ วินยธรสฺส กมฺมวาจํ โยชิตุํ สมตฺถภาโวเยวตฺถ ปมาณนฺ ตสฺมา ยา อนฺตราปตฺติ อติเรกปฏิจฺฉนฺนา โหติ ตํ มูลาปตฺตึ กตฺวา ตตฺถ อิตรํ สโมธาย ปริวาโส ทาตพฺโพติ ฯ อยํ โอธานสโมธาโน นาม ฯ

ภิกษุนั้น พึงอยู่ปริวาสอีก ๑ ปักษ์ทีเดียว, ถ้าอาบัติเดิมปิดไว้ ๑ ปักษ์ อันตราบัติปิดไว้หย่อนปักษ์ ฯ แม้ถ้าอันตราบัติปิดไว้ ๑ ปักษ์ พึงอยู่ปริวาส ๑ ปักษ์เหมือนกัน ฯ โดยอุบายนี้ พึงทราบวินิจฉัยจนถึงอาบัติเดิมที่ปิดไว้ ๖๐ ปี ฯ จริงอยู่ ภิกษุผู้อยู่ปริวาสครบ ๖๐ ปี แม้เป็นมานัตตารหะแล้ว ปิดอันตราบัติไว้วันหนึ่ง ย่อมเป็นผู้ควรอยู่ปริวาส ๖๐ ปีอีก ฯ เมื่อภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า "ก็ถ้าว่า อันตราบัติปิดไว้เกินกว่าอาบัติเดิมเล่า จะพึงทำอย่างไรในอาบัตินั้น ?", พระมหาสุมัตเถระแก้ว่า "บุคคลนี้เป็นอเตกิจฉะ, ธรรมดาบุคคลที่เป็นอเตกิจฉะ ก็ควรให้ทำให้แจ้งแล้วปล่อยเสีย" ฯ ฝ่ายพระมหาปทุมัตเถระแก้ว่า "เพราะเหตุไร บุคคลนี้จึงจะชื่อว่าเป็นอเตกิจฉะ ? ธรรมดาว่า สมุจจยักขันธกะนี้ ย่อมเป็นเหมือนกาลที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายยังทรงตั้งอยู่, ขึ้นชื่อว่าอาบัติ จะปิดไว้ก็ตาม มิได้ปิดไว้ก็ตาม ปิดไว้เท่ากันก็ตาม หย่อนกว่าก็ตาม แม้ปิดไว้เกินกว่าก็ตามที; ข้อที่พระวินัยธรเป็นผู้สามารถประกอบกรรมวาจานั่นและ เป็นประมาณ ในการเยียวยาอาบัตินี้ เพราะเหตุนั้น อันตราบัติใดที่ปิดไว้เกินกว่า, พึงทำอันตราบัตินั้น ให้เป็นอาบัติเดิม ประมวลอาบัตินอกนี้ลงในอาบัติเดิมนั้นให้ปริวาส" ฯ นี้ชื่อโอธานสโมธาน ฯ

ประโยค ป.ธ. ๖

แปล มคธเป็นไทย

สอบ วันที่ ๒๕๖

---

๑ สมถกฺขนฺธเก ฯ อธมฺมวาที ปุคฺคโลติอาทีนิ ฉ มาติกาปทานิ นิกฺขิปิตฺวา อธมฺมวาที ปุคฺคโล ธมฺมวาทึ ปุคฺคลํ สญฺญาเปตีติอาทินา นเยน วิตฺถาโร วุตฺโต ฯ ตตฺถ สญฺญาเปตีติ การณปฏิรูปกานิ วจนานิ วตฺวา ปริโตเสตฺวา ชานาเปติ ฯ นิชฺฌาเปตีติ ยถา โส ตํ อตฺถํ นิชฺฌาเปติ โอโลเกติ เอวํ กโรติ ฯ เปกฺเขติ อนุเปกฺเขตีติ ยถา โส ตํ อตฺถํ เปกฺเขติ เจว ปุนปฺปุนํ จ เปกฺเขติ เอวํ กโรติ ฯ ทสฺเสติ อนุทสฺเสตีติ เตสญฺเญว ปริยายวจนานิ ฯ อธมฺเมน วูปสมตีติ ยสฺมา โส อธมฺมเมว อยํ ธมฺโมติอาทินา นเยน ตํ โมเหตฺวา ทสฺเสติ ตสฺมา อธมฺเมน วูปสมติ นาม ฯ ธมฺเมน วูปสมตีติ ยสฺมา ธมฺมวาที ธมฺมเมว อยํ ธมฺโมติอาทินา นเยน อโมเหตฺวา ทสฺเสติ ตสฺมา ธมฺเมน วูปสมติ นาม ฯ

ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว ธมฺมิกานิ สติวินยสฺส ทานานีติ เอตฺถ สุทฺธสฺส อาปตฺติกสฺส ทานํ เอกํ อนุวทิตสฺส ทานํ เอกํ ยาจิตสฺส ทานํ เอกํ สงฺเฆน ทานํ เอกํ ธมฺเมน สมคฺเคน ทานํ เอกนฺติ เอวํ ปญฺจ ฯ เอตานิ ปน เอเกกองฺควเสน น ลพฺภนฺติ ฯ ตสฺมา เทสนามตฺตเมเวตํ ฯ ปญฺจงฺคสมนฺนาคตํ ปน สติวินยทานํ ธมฺมิกนฺติ อยเมตฺถ อตฺโถ ฯ ตตฺถ จ อนุวทนฺตีติ โจเทนฺติ ฯ เสสํ อุตฺตานเมว ฯ อยมฺปน สติวินโย ขีณาสวสฺเสว ทาตพฺโพ น อญฺญสฺส อนฺตมโส อนาคามิโนปิ ฯ โส จ โข อญฺเญน โจทิยมานสฺเสว น อโจทิยมานสฺส ฯ ทินฺเน จ ปน ตสฺมึ โจทกสฺส กถา น รูหติ ฯ โจเทนฺโตปิ อยํ ขีณาสโว สติวินยลทฺโธ โก ตุยฺหํ กถํ คเหสฺสตีติ อปสาเทตพฺพตํ อาปชฺชติ ฯ

ภาสิตปริกนฺตนฺติ วาจาย ภาสิตํ กาเยเนว ปริกนฺตํ ปรกฺกมิตฺวา กตนฺติ อตฺโถ ฯ สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตาติ เอตถ สรตุ อายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา อายสฺมา เอวรูปิยา อาปตฺติยาติ อยมตฺโถ ฯ อาปชฺชิตฺวาติ วา ปาโฐ ฯ ตสฺสตฺโถ ปฐมํ อาปชฺชิตฺวา ปจฺฉา ตํ อาปตฺตึ สรตุ อายสฺมาติ ฯ

สมถกฺขนฺธเก ฯ อธมฺมวาที ปุคฺคโลติอาทีนิ ฉ มาติกาปทานิ นิกฺขิปิตฺวา อธมฺมวาที ปุคฺคโล ธมฺมวาที ปุคฺคลํ สญฺญาเปตีติอาทินา นเยน วิตฺถาโร วุตฺโต ฯ ตตฺถ สญฺญาเปตีติ การณปฏิรูปกานิ วจนานิ วตฺวา ปริโตเสตฺวา ชานาเปติ ฯ นิชฺฌาเปตีติ ยถา โส ตํ อตฺถํ นิชฺฌาเปติ โอโลเกติ เอวํ กโรติ ฯ เปกฺเขติ อนุเปกฺเขตีติ ยถา โส ตํ อตฺถํ เปกฺเขติ เจว ปุนปฺปุนํ จ เปกฺเขติ เอวํ กโรติ ฯ ทสฺเสติ อนุทสฺเสตีติ เตสญฺเญว ปริยายวจนานิ ฯ อธมฺเมน วูปสมตีติ ยสฺมา โส อธมฺมเมว อยํ ธมฺโมติอาทินา นเยน ตํ โมเหตฺวา ทสฺเสติ ตสฺมา อธมฺเมน วูปสมติ นาม ฯ ธมฺเมน วูปสมตีติ ยสฺมา ธมฺมวาที ธมฺมเมว อยํ ธมฺโมติอาทินา นเยน อโมเหตฺวา ทสฺเสติ ตสฺมา ธมฺเมน วูปสมติ นาม ฯ

[สัมมุขาวินัย]

วินิจฉัยในสมถักขันธกะ พึงทราบดังนี้ ฯ พระผู้มีพระภาคทรงวางบทมาติกา ๖ มีคำว่า อธมฺมวาที ปุคฺคโล เป็นต้น ตรัสความพิสดารโดยนัยมีคำว่า อธมฺมวาที ปุคฺคโล ธมฺมวาที ปุคฺคลํ สญฺญาเปติ เป็นต้น ฯ บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า สญฺญาเปติ ได้แก่ กล่าวถ้อยคำที่สมกับเหตุ ชูให้ยินยอม ฯ บทว่า นิชฺฌาเปติ คือ ธรรมวาทีบุคคลนั้นจะจ้องดู คือเล็งแลเนื้อความนั้น ด้วยประการใด, ย่อมทำด้วยประการนั้น ฯ สองบทว่า เปกฺเขติ อนุเปกฺเขติ คือ ธรรมวาทีบุคคลนั้นจะเพ่งเล็งและเพ่งเล็งบ่อย ๆ ซึ่งเนื้อความนั้น ด้วยประการใด, ย่อมทำด้วยประการนั้น ฯ สองบทว่า ทสฺเสติ อนุทสฺเสติ เป็นคำบรรยายแห่งสองบทว่า เปกฺเขติ อนุเปกฺเขติ นั้นแล ฯ สองบทว่า อธมฺเมน วูปสมติ มีความว่า เพราะเหตุที่ อธรรมวาทีบุคคลนั้น ยังธรรมวาทีบุคคลนั้น ให้หลงแล้ว แสดงอธรรมนั่นเอง โดยนัยมีอาทิว่า "นี้เป็นธรรม," อธิกรณ์จึงชื่อว่าระงับโดยอธรรม ฯ สองบทว่า ธมฺเมน วูปสมติ มีความว่า เพราะเหตุที่ ธรรมวาทีบุคคล ไม่ยังอธรรมวาทีบุคคลให้หลงแสดงธรรมนั่นเอง โดยนัยมีคำว่า "นี้เป็นธรรม" เป็นต้น, อธิกรณ์จึงชื่อว่าระงับโดยธรรม ฯ

ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว ธมฺมิกานิ สติวินยสฺส ทานานีติ เอตฺถ สุทฺธสฺส อาปตฺติกสฺส ทานํ เอกํ อนุวทิตสฺส ทานํ เอกํ ยาจิตสฺส ทานํ เอกํ สงฺเฆน ทานํ เอกํ ธมฺเมน สมคฺเคน ทานํ เอกนฺติ เอวํ ปญฺจ ฯ เอตานิ ปน เอเกกองฺควเสน น ลพฺภนฺติ ฯ ตสฺมา เทสนามตฺตเมเวตํ ฯ ปญฺจงฺคสมนฺนาคตํ ปน สติวินยทานํ ธมฺมิกนฺติ อยเมตฺถ อตฺโถ ฯ ตตฺถ จ อนุวทนฺตีติ โจเทนฺติ ฯ เสสํ อุตฺตานเมว ฯ อยมฺปน สติวินโย ขีณาสวสฺเสว ทาตพฺโพ น อญฺญสฺส อนฺตมโส อนาคามิโนปิ ฯ โส จ โข อญฺเญน โจทิยมานสฺเสว น อโจทิยมานสฺส ฯ ทินฺเน จ ปน ตสฺมึ โจทกสฺส กถา น รุหติ ฯ โจเทนฺโตปิ อยํ ขีณาสโว สติวินยลทฺโธ โก ตุยฺหํ กถํ คเหสฺสตีติ อปสาเทตพฺพตํ อาปชฺชติ ฯ

[สติวินัย]

ในคำว่า ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว ธมฺมิกานิ สติวินยสฺส ทานานิ นี้ การให้มี ๕ อย่างนี้ คือ ให้แก่ภิกษุผู้บริสุทธิ์ไม่มีอาบัติ ๑ ให้แก่ภิกษุถูกโจท ๑ ให้แก่ภิกษุผู้ขอ ๑ สงฆ์ให้เอง ๑ สงฆ์พร้อมเพรียงกันตามธรรมให้ ๑ ฯ ในคำว่า ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว เป็นต้นนี้ มีอธิบายดังนี้ว่า "อันการให้สติวินัย ๕ นี้ ภิกษุย่อมได้ด้วยอำนาจองค์หนึ่ง ๆ หามิได้ ฯ เพราะฉะนั้น คำนั้นจึงเป็นสักว่าเทศนาเท่านั้น ฯ แต่การให้สติวินัยประกอบด้วยองค์ ๕ จึงชอบธรรม" ฯ ก็แล บรรดาบทเหล่านั้น พึงทราบดังนี้, บทว่า อนุวทนฺติ ได้แก่ โจท ฯ บทที่เหลือตื้นทั้งนั้น ฯ อนึ่ง สติวินัยนี้ พึงให้แก่พระขีณาสพเท่านั้น, ไม่พึงให้แก่ภิกษุอื่น โดยที่สุดแม้เป็นพระอนาคามี ฯ ก็สติวินัยนั้นแล พึงให้แก่พระขีณาสพซึ่งถูกภิกษุอื่นโจทเท่านั้น ไม่พึงให้แก่พระขีณาสพผู้ไม่ถูกโจท ฯ ก็แล ครั้งเมื่อสติวินัยนั้นอันสงฆ์ให้แล้ว ถ้อยคำของโจทย่อมไม่ขึ้น ฯ แม้บุคคลผู้ขึนโจท ย่อมถึงความเป็นผู้อันภิกษุทั้งหลายพึงรุกรานว่า "ภิกษุนี้ เป็นพระขีณาสพได้สติวินัยแล้ว, ใครจักเชื่อถือถ้อยคำของท่าน" ฯ

ภาสิตปริกนฺตนฺติ วาจาย ภาสิตํ กาเยเนว ปริกนฺตํ ปรกฺกมิตฺวา กตนฺติ อตฺโถ ฯ สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตาติ เอตถ สรตุ อายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา อายสฺมา เอวรูปิยา อาปตฺติยาติ อยมตฺโถ ฯ อาปชฺชิตฺวาติ วา ปาโฐ ฯ ตสฺสตฺโถ ปฐมํ อาปชฺชิตฺวา ปจฺฉา ตํ อาปตฺตึ สรตุ อายสฺมาติ ฯ

[อมูฬหวินัย]

บทว่า ภาสิตปริกนฺตํ ได้แก่ กล่าวด้วยวาจา พยายามด้วยกายนั่นเทียว อธิบายว่า ฝ่าฝืนกระทำ ฯ ในคำว่า สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา นี้ มีเนื้อความดังนี้ว่า "ผู้มีอายุ จงระลึกถึงอาบัติเห็นปานนี้, ผู้มีอายุ ต้องซึ่งอาบัติเห็นปานนี้" ฯ ปาฐะว่า อาปชฺชิตฺวา ก็มี ฯ ความแห่งปาฐะนั้นว่า "ผู้มีอายุต้องก่อนแล้ว ภายหลังจงระลึกถึงอาบัตินั้น" ฯ

ประโยค ป.ธ. ๖

แปล มคธเป็นไทย

สอบ วันที่ ๒๕๖

---

๑ กิจฺจยตา กรณียตาติ เอตฺถ กิจฺจเมว กิจฺจยํ กิจฺจยสฺส ภาโว กิจฺจยตา ฯ กรณียสฺส ภาโว กรณียตา ฯ อุภยเมตํ สงฺฆกมฺมสฺเสว อธิวจนํ ฯ อปโลกนกมฺมนฺติอาทิ ปน ตสฺเสว ปเภททสฺสนตฺถํ ฯ ตตฺถ อปโลกนกมฺมํ นาม สีมฏฺฐกสงฺฆํ โสเธตฺวา ฉนฺทารหานํ ฉนฺทํ อาหริตฺวา สมคฺคสฺส สงฺฆสฺส อนุมติยา ติกฺขตฺตุ สาเวตฺวา กตฺตพฺพกมฺมํ ฯ ญตฺติกมฺมํ นาม วุตฺตนเยเนว สมคฺคสฺส สงฺฆสฺส อนุมติยา เอกาย ญตฺติยา กตฺตพฺพกมฺมํ ฯ ญตฺติทุติยกมฺมํ นาม วุตฺตนเยเนว สมคฺคสฺส สงฺฆสฺส อนุมติยา เอกาย ญตฺติยา เอกาย จ อนุสาวนายาติ เอวํ ญตฺติทุติยาย อนุสาวนาย กตฺตพฺพกมฺมํ ฯ ญตฺติจตุตฺถกมฺมํ นาม วุตฺตนเยเนว สมคฺคสฺส สงฺฆสฺส อนุมติยา เอกาย ญตฺติยา ตีหิ จ อนุสาวนาหีติ เอวํ ญตฺติจตุตฺถาหิ ตีหิ อนุสาวนาหิ กตฺตพฺพกมฺมํ ฯ

ตตฺถ อปโลกนกมฺมํ อปโลเกตฺวาว กาตพฺพํ ญตฺติกมฺมาทิวเสน น กาตพฺพํ ฯ ญตฺติกมฺมมฺปิ เอกํ ญตฺตึ ฐเปตฺวา กาตพฺพํ อปโลกนกมฺมาทิวเสน น กาตพฺพํ ฯ ญตฺติทุติยกมฺมํ ปน อปโลเกตฺวา กตฺตพฺพมฺปิ อตฺถิ อกตฺตพฺพมฺปิ อตฺถิ ฯ ตตฺถ สีมาสมฺมติ สีมาสมฺพนฺธนํ กฐินทานํ กฐินุพฺภาโร กุฏิวตฺถุเทสนา วิหารวตฺถุเทสนาติ อิมานิ ฉ กมฺมานิ ครุกานิ อปโลเกตฺวา กาตุํ น วฏฺฏติ ฯ ญตฺติทุติยกมฺมวาจํ สาเวตฺวาว กาตพฺพานิ ฯ อวเสสา เตรสสมฺมติโย เสนาสนคาหกมตกจีวรทานาทิสมฺมติโย จาติ เอวรูปานิ ลหุกกมฺมานิ อปโลเกตฺวาปิ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ ญตฺติกมฺมญตฺติจตุตฺถกมฺมวเสน ปน น กาตพฺพเมว ฯ ญตฺติจตุตฺถกมฺมํ ญตฺตึ จ ติสฺโส จ กมฺมวาจาโย สาเวตฺวาว กาตพฺพํ ฯ อปโลกนกมฺมาทิวเสน น กาตพฺพนฺติ ฯ อยเมตฺถ สงฺเขโป ฯ

กิจฺจยตา กรณียตาติ เอตฺถ กิจฺจเมว กิจฺจยํ กิจฺจยสฺส ภาโว กิจฺจยตา ฯ กรณียสฺส ภาโว กรณียตา ฯ อุภยเมตํ สงฺฆกมฺมสฺเสว อธิวจนํ ฯ อปโลกนกมฺมนฺติอาทิ ปน ตสฺเสว ปเภททสฺสนตฺถํ ฯ ตตฺถ อปโลกนกมฺมํ นาม สีมฏฺฐกสงฺฆํ โสเธตฺวา ฉนฺทารหานํ ฉนฺทํ อาหริตฺวา สมคฺคสฺส สงฺฆสฺส อนุมติยา ติกฺขตฺตุํ สาเวตฺวา กตฺตพฺพกมฺมํ ฯ ญตฺติกมฺมํ นาม วุตฺตนเยเนว สมคฺคสฺส สงฺฆสฺส อนุมติยา เอกาย ญตฺติยา กตฺตพฺพกมฺมํ ฯ ญตฺติทุติยกมฺมํ นาม วุตฺตนเยเนว สมคฺคสฺส สงฺฆสฺส อนุมติยา เอกาย ญตฺติยา เอกาย จ อนุสาวนายาติ เอวํ ญตฺติทุติยาย อนุสาวนาย กตฺตพฺพกมฺมํ ฯ ญตฺติจตุตฺถกมฺมํ นาม วุตฺตนเยเนว สมคฺคสฺส สงฺฆสฺส อนุมติยา เอกาย ญตฺติยา ตีหิ จ อนุสาวนาหีติ เอวํ ญตฺติจตุตฺถาหิ ตีหิ อนุสาวนาหิ กตฺตพฺพกมฺมํ ฯ

ในสองบทว่า กิจฺจยตา กรณียตา นี้ มีวิเคราะห์ว่า กรรมที่จะพึงกระทำนั่นเอง ชื่อว่า กิจฺจยํ ความมีแห่งกรรมที่จะพึงกระทำ ชื่อว่า กิจฺจยตา ฯ ความมีแห่งกิจที่จะต้องกระทำ ชื่อว่า กรณียตา ฯ คำทั้ง ๒ นั้นเป็นชื่อแห่งสังฆกรรมนั่นเอง ฯ ส่วนคำว่า อปโลกนกมฺมํ เป็นต้น พระผู้มีพระภาคตรัส เพื่อแสดงประเภทแห่งสังฆกรรมนั้นนั่นแล ฯ บรรดาสังฆกรรมเหล่านั้น กรรมที่ต้องยังสงฆ์ผู้ตั้งอยู่ในสีมาให้หมดจด นำฉันทะของภิกษุผู้ควรฉันทะมา สวดประกาศ ๓ ครั้งทำตามอนุมัติของสงฆ์ผู้พร้อมเพรียง ชื่อว่า อปโลกนกรรม ฯ กรรมที่ต้องทำด้วยญัตติอย่างเดียว ตามอนุมัติของสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงตามนัยที่กล่าวแล้วนั่นแล ชื่อว่า ญัตติกรรม ฯ กรรมที่ต้องทำด้วยอนุสาวนา มีญัตติเป็นที่ ๒ อย่างนี้ คือ ญัตติ ๑ อนุสาวนา ๑ ตามอนุมัติของสงฆ์ผู้พร้อมเพรียง โดยนัยที่กล่าวแล้วนั่นแล ชื่อว่า ญัตติทุติยกรรม ฯ กรรมที่ต้องทำด้วยอนุสาวนา ๓ มีญัตติเป็นที่ ๔ อย่างนี้ คือ ญัตติ ๑ อนุสาวนา ๓ ตามอนุมัติของสงฆ์ผู้พร้อมเพรียง โดยนัยที่กล่าวแล้วนั่นแล ชื่อว่า ญัตติจตุตถกรรม ฯ

ตตฺถ อปโลกนกมฺมํ อปโลเกตฺวาว กาตพฺพํ ญตฺติกมฺมาทิวเสน น กาตพฺพํ ฯ ญตฺติกมฺมมฺปิ เอกํ ญตฺตึ ฐเปตฺวา กาตพฺพํ อปโลกนกมฺมาทิวเสน น กาตพฺพํ ฯ ญตฺติทุติยกมฺมํ ปน อปโลเกตฺวา กตฺตพฺพมฺปิ อตฺถิ อกตฺตพฺพมฺปิ อตฺถิ ฯ ตตฺถ สีมาสมฺมติ สีมาสมูหนนํ กฐินทานํ กฐินุพฺภาโร กุฏิวตฺถุเทสนา วิหารวตฺถุเทสนาติ อิมานิ ฉ กมฺมานิ ครุกานิ อปโลเกตฺวา กาตุํ น วฏฺฏติ ฯ ญตฺติทุติยกมฺมวาจํ สาเวตฺวาว กาตพฺพานิ ฯ อวเสสา เตรสสมฺมติโย เสนาสนคาหกมตกจีวรทานาทิสมฺมติโย จาติ เอวรูปานิ ลหุกกมฺมานิ อปโลเกตฺวาปิ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ ญตฺติกมฺมญตฺติจตุตฺถกมฺมวเสน ปน น กาตพฺพเมว ฯ ญตฺติจตุตฺถกมฺมํ ญตฺตึ จ ติสฺโส จ กมฺมวาจาโย สาเวตฺวาว กาตพฺพํ ฯ อปโลกนกมฺมาทิวเสน น กาตพฺพนฺติ ฯ อยเมตฺถ สงฺเขโป ฯ

บรรดากรรมเหล่านั้น อปโลกนกรรม พึงทำเพียงอปโลกน์, ไม่ต้องทำด้วยอำนาจญัตติกรรมเป็นต้น ฯ แม้ญัตติกรรม พึงทำตั้งญัตติอย่างเดียว, ไม่ต้องทำด้วยอำนาจอปโลกนกรรมเป็นต้น ฯ ส่วนญัตติทุติยกรรมที่ต้องอปโลกน์ทำก็มี ไม่ต้องอปโลกน์ก็มี ฯ ใน ๒ อย่างนั้น กรรมหนัก ๖ อย่างนี้ คือ สมมติสีมา ถอนสีมา ให้ผ้ากฐิน รื้อกฐิน แสดงที่สร้างกุฏี แสดงที่สร้างวัดที่อยู่ ไม่ควรอปโลกน์ทำ; พึงสวดญัตติทุกติยกรรมวาจาทำเท่านั้น ฯ กรรมเบาเห็นปานนี้ คือสมมติ ๑๓ ที่เหลือ และสมมติในการถือเสนาสะและให้มรดกจีวรเป็นต้น แม้อปโลกน์ทำก็ควร ฯ แต่ไม่พึงทำด้วยอำนาจญัตติกรรมและญัตติจตุตถกรรมเลย ฯ ญัตติจตุตถกรรม ต้องสวดญัตติและกรรมวาจา ๓ ทำเท่านั้น ฯ ไม่พึงทำด้วยอำนาจอปโลกนกรรมเป็นต้นฉะนี้แล ฯ ความสังเขปในสมถักขันธกะนี้เท่านี้ ฯ

ประโยค ป.ธ. ๖

แปล มคธเป็นไทย

สอบ วันที่ ๒๕๖

---

๑ ตตฺรสฺสาติ ตสฺสํ ปริสติ ภเวยฺย ฯ เนว สุตฺตํ อาคตนฺติ น มาติกา อาคตา ฯ โน สุตฺตวิภงฺโคติ วินโย น ปคุโณ ฯ พฺยญฺชนฉายาย อตฺถํ ปฏิพาหตีติ พฺยญฺชนมตฺตเมว คเหตฺวา อตฺถํ ปฏิเสเธติ ฯ ชาตรูปรชตเขตฺตวตฺถุปฏิคฺคหณาทีสุ วินยธเรหิ ภิกฺขูหิ อาปตฺติยา การิยมาเน ทิสฺวา กิมิเม อาปตฺติยา การเณ นนุ ชาตรูปรชตปฏิคฺคหณา ปฏิวิรตา โหนฺตีติ เอวํ สุตฺเต ปฏิวิรติมตฺตเมว วุตฺตํ นตฺถิ เอตฺถ อาปตฺตีติ วทติ ฯ อปโร ธมฺมกถิโก สุตฺตสฺส อาคตตฺตา โอลมฺเพตฺวา นิวาเสนฺตานํ อาปตฺติยา อาโรปิยมานาย กิมิเมสํ อาโรเปถ นนุ ปริมณฺฑลํ นิวาเสสฺสามีติ สิกฺขา กรณียาติ เอวํ สิกฺขากรณมตฺตเมเวตฺถ วุตฺตํ นตฺถิ เอตฺถ อาปตฺตีติ วทติ ฯ

ยถา พหุตรา ภิกฺขูติ เอตฺถ เอเกนปิ อธิกา พหุตราว ฯ โก ปน วาโท ทฺวีหิ ตีหิ ฯ

สญฺญตฺติยาติ สญฺญาปนตฺถาย ฯ คูฬฺหกนฺติอาทีสุ อลชฺชุสฺสนฺนาย ปริสาย คูฬฺหโก สลากคาโห กาตพฺโพ ฯ ลชฺชุสฺสนฺนาย วิวฏโก ฯ พาลุสฺสนฺนาย สกณฺณชปฺปโก ฯ วณฺณาวณฺณาโย กตฺวาติ ธมฺมวาทีนญฺจ อธมฺมวาทีนญฺจ สลากาโย นิมิตฺตสญฺญํ อาโรเจตฺวา อญฺญมญฺญํ วิสภาคา กาตพฺพา ฯ ตโต ตา สพฺพาปิ จีวรโภเค กตฺวา วุตฺตนเยเนว คาเหตพฺพา ฯ ทุคฺคโหติ ปจฺจุกฺกฑฺฒิตพฺพนฺติ ทุคฺคหิตา สลากาโยติ วตฺวา ปุน คาเหตฺวา ยาวตติยํ คาเหตพฺพา ฯ สุคฺคโหติ สาเวตพฺพนฺติ เอกสฺมึปิ ธมฺมวาทิสฺมึ อติเรเก ชาเต สุคฺคหิตา สลากาโยติ สาเวตพฺพํ ฯ ยถา จ เต ธมฺมวาทิโน วทนฺติ ตถา ตํ อธิกรณํ วูปสเมตพฺพนฺติ ฯ อถ ยาวตติยมฺปิ อธมฺมวาทิโน พหุตราว โหนฺติ ฯ อชฺช อกาโล เสฺว ชานิสฺสามาติ วุฏฺฐหิตฺวา อลชฺชีนํ ปกฺขํ วิเภทตฺถาย ธมฺมวาทิปกฺขํ ปริเยสิตฺวา ปุนทิวเส สลากคาโห กาตพฺโพ ฯ อยํ คูฬฺหโก สลากคาโห ฯ สกณฺณชปฺปเก ปน คหิเต วตฺตพฺโพติ เอตฺถ สเจ สงฺฆตฺเถโร อธมฺมวาทิสลากํ คณฺหาติ โส เอวํ อวโพเธตพฺโพ ภนฺเต ตุมฺเห มหลฺลกา วโย อนุปฺปตฺตา ตุมฺหากํ เอตํ น ยุตฺตํ อยํ ปน อธมฺมวาทิสลากาติ ฯ ตสฺส อิตรา สลากา ทสฺเสตพฺพา ฯ สเจ โส ตํ คณฺหาติ ทาตพฺพา ฯ อถ เนว อวพุชฺฌติ ฯ ตโต มา กสฺสจิ อาโรเจหีติ วตฺตพฺโพ ฯ เสสํ วุตฺตนยเมว ฯ วิวฏโกติ วิวฏตฺโถเยว ฯ

ตตฺรสฺสาติ ตสฺสํ ปริสติ ภเวยฺย ฯ เนว สุตฺตํ อาคตนฺติ น มาติกา อาคตา ฯ โน สุตฺตวิภงฺโคติ วินโย น ปคุโณ ฯ พฺยญฺชนฉายาย อตฺถํ ปฏิพาหตีติ พฺยญฺชนมตฺตเมว คเหตฺวา อตฺถํ ปฏิเสเธติ ฯ ชาตรูปรชตเขตฺตวตฺถุปฏิคฺคหณาทีสุ วินยธเรหิ ภิกฺขูหิ อาปตฺติยา การิยมาเน ทิสฺวา กิมิเม อาปตฺติยา กาเรถ นนุ ชาตรูปรชตปฏิคฺคหณา ปฏิวิรตา โหนฺตีติ เอวํ สุตฺเต ปฏิวิรติมตฺตเมว วุตฺตํ นตฺถิ เอตฺถ อาปตฺตีติ วทติ ฯ อปโร ธมฺมกถิโก สุตฺตสฺส อาคตตฺตา โอลมฺเพตฺวา นิวาเสนฺตานํ อาปตฺติยา อาโรปียมานาย กิมิเมสํ อาโรเปถ นนุ ปริมณฺฑลํ นิวาเสสฺสามีติ สิกฺขา กรณียาติ เอวํ สิกฺขากรณมตฺตเมเวตฺถ วุตฺตํ นตฺถิ เอตฺถ อาปตฺตีติ วทติ ฯ

บทว่า ตตฺรสฺส มีความว่า ภิกษุเป็นธรรมกถึกพึงมีในบริษัทนั้น ฯ สองบทว่า เนว สุตฺตํ อาคตํ คือ จำมาติกาไม่ได้ ฯ สองบทว่า โน สุตฺตวิภงฺโค คือ วินัยไม่แม่นยำ ฯ ข้อว่า พฺยญฺชนฉายาย อตฺถํ ปฏิพาหติ มีความว่า พระธรรมกถึกนั้น ถือเอาเพียงพยัญชนะเท่านั้น ค้านใจความ ฯ คือเห็นพวกภิกษุผู้อันภิกษุผู้วินัยธรทั้งหลายปรับอยู่ด้วยอาบัติ เพราะรับทองเงินและนาสวนเป็นต้น จึงกล่าวว่า "ทำไมท่านทั้งหลายจึงปรับภิกษุเหล่านี้ด้วยอาบัติเล่า ? กิริยาสักว่างดเว้นเท่านั้น อันพระผู้มีพระภาคตรัสแล้วในสูตรอย่างนี้ว่า 'ภิกษุทั้งหลายย่อมเป็นผู้งดเว้นจากการรับ ทองและเงิน' ดังนี้ มิใช่หรือ ? อาบัติในสูตรนี้ ไม่มี" ฯ พระธรรมกถึกรูป ๑ เมื่อพระวินัยธรยกอาบัติแก่ภิกษุทั้งหลาย ผู้นุ่งผ้าเลื้อยรุ่มร่าม เพราะพระสูตรที่มาแล้ว จึงกล่าวว่า "ทำไม่ท่านทั้งหลายจึงยกอาบัติแก่ภิกษุเหล่านี้เล่า ? ในสูตรนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสแต่เพียงการทำความศึกษาอย่างนี้ว่า 'พึงทำความศึกษาว่า เราจักนุ่งให้เรียบร้อย' ดังนี้ เท่านั้น มิใช่หรือ ? อาบัติในสูตรนี้ไม่มี" ฯ

ยถา พหุตรา ภิกฺขูติ เอตฺถ เอเกนปิ อธิกา พหุตราว ฯ โก ปน วาโท ทฺวีหิ ตีหิ ฯ

สญฺญตฺติยาติ สญฺญาปนตฺถาย ฯ คูฬฺหกนฺติอาทีสุ อลชฺชิสฺสนฺนาย ปริสาย คูฬฺหโก สลากคาโห กาตพฺโพ ฯ ลชฺชิสฺสนฺนาย วิวฏโก ฯ พาลสฺสนฺนาย สกณฺณชปฺปโก ฯ วณฺณาวณฺณาโย กตฺวาติ ธมฺมวาทีนญฺจ อธมฺมวาทีนญฺจ สลากาโย นิมิตฺตสญฺญํ อาโรเจตฺวา อญฺญมญฺญํ วิสภาคา กาตพฺพา ฯ ตโต ตา สพฺพาปิ จีวรโกเณ กตฺวา วุตฺตนเยเนว คาเหตพฺพา ฯ ทุคฺคโหติ ปจฺจุกฺกฑฺฒิตพฺพนฺติ ทุคฺคหิตา สลากาโยติ วตฺวา ปุน คาเหตฺวา ยาวตติยํ คาเหตพฺพา ฯ

[เยภุยยสิกา]

วินิจฉัยในคำว่า ยถา พหุตรา ภิกฺขู นี้ พึงทราบดังนี้, ภิกษุผู้เป็นธรรมวาทีเกิน แม้เพียงรูปเดียว ก็จัดเป็นฝ่ายมากกว่าได้ ฯ ก็จะต้องกล่าวอะไรถึงสองสามรูปเล่า ฯ

บทว่า สญฺญตฺติยา มีความว่า เราอนุญาตการจับสลาก ๓ วิธี เพื่อต้องการให้ภิกษุเหล่านั้นยินยอม ฯ วินิจฉัยในคำว่า คูฬฺหกํ เป็นอาทิ พึงทราบดังนี้, ในบริษัทที่หนาแน่นด้วยพวกอลัชชี พึงทำการจับสลากอย่างปกปิด ฯ ในบริษัทที่หนาแน่นด้วยพวกลัชชี พึงทำการจับสลากอย่างเปิดเผย ฯ ในบริษัท ที่หนาแน่นด้วยภิกษุพาล พึงทำการจับสลากอย่างกระซิบบอกที่หู ฯ สองบทว่า วณฺณาวณฺณาโย กตฺวา มีความว่า สลากของฝ่ายธรรมวาทีและฝ่ายอธรรมวาที ต้องบอกสำคัญคือเครื่องหมาย แล้วทำให้มีส่วนต่างกันและกันเสีย ฯ ภายหลัง พึงเอาสลากเหล่านั้นทั้งหมด ใส่ในขนดจีวรแล้วให้จับตามนัยที่กล่าวแล้วนั่นแล ฯ ข้อว่า ทุคฺคโหติ ปจฺจิกฺกฑฺฒิตพฺพํ มีความว่า พึงบอกว่า "สลากจับไม่ดี" แล้วให้จับใหม่เพียงครั้งที่ ๓ ฯ

สุคฺคโหติ สาเวตพฺพนฺติ เอกสฺมึปิ ธมฺมวาทิสฺมึ อติเรเก ชาเต สุคฺคหิตา สลากาโยติ สาเวตพฺพํ ฯ ยถา จ เต ธมฺมวาทิโน วทนฺติ ตถา ตํ อธิกรณํ วูปสเมตพฺพนฺติ ฯ อถ ยาวตติยัมปิ อธมฺมวาทิโน พหุตราว โหนฺติ ฯ อชฺช อกาโล เสฺว ชานิสฺสามาติ วุฏฺฐหิตฺวา อลชฺชีนํ ปกฺขํ วิเภทตฺถาย ธมฺมวาทิปกฺขํ ปริเยสิตฺวา ปุนทิวเส สลากคาโห กาตพฺโพ ฯ อยํ คูฬฺหโก สลากคาโห ฯ สกณฺณชปฺปเก ปน คหิเต วตฺตพฺโพติ เอตฺถ สเจ สงฺฆตฺเถโร อธมฺมวาทิสลากํ คณฺหาติ โส เอวํ อวโพเธตพฺโพ ภนฺเต ตุมฺเห มหลฺลกา วโย อนุปฺปตฺตา ตุมฺหากํ เอตํ น ยุตฺตํ อยํ ปน อธมฺมวาทิสลากาติ ฯ ตสฺส อิตรา สลากา ทสฺเสตพฺพา ฯ สเจ โส ตํ คณฺหาติ ทาตพฺพา ฯ อถ เนว อวพุชฺฌติ ฯ ตโต มา กสฺสจิ อาโรเจหีติ วตฺตพฺโพ ฯ เสสํ วุตฺตนยเมว ฯ วิวฏโกติ วิวฏตฺโถเยว ฯ

ข้อว่า สุคโหติ สาเวตพฺพํ มีความว่า ครั้นเมื่อภิกษุผู้เป็นธรรมวาทีเกินกว่า แม้รูปเดียว พึงประกาศว่า "สลากจับดีแล้ว" ก็ภิกษุพวกธรรมวาทีเหล่านั้น ย่อมกล่าวอย่างใด, อธิกรณ์นั้น พึงให้ระงับอย่างนั้น ฉะนี้แล ฯ หากว่า ภิกษุพวกอธรรมวาทีคงเป็นฝ่ายมากกว่า แม้ถึงครั้งที่ ๓ ฯ พึงกล่าวว่า "วันนี้เวลาไม่เหมาะ พรุ่งนี้ เราทั้งหลายรู้จักกัน" แล้วเลิกเสียแล้ว เสาะหาฝ่ายธรรมวาที เพื่อประโยชน์แก่การทำลายฝ่ายอลัชชีเสีย ทำการจับสลากในวันรุ่งขึ้น ฯ นี้เป็นการจับสลากอย่างปกปิด ฯ ก็แล พึงทราบวินัยในการจับสลากอย่างกระซิบบอกที่หู, ในคำว่า คหิเต วตฺตพฺโพ มีความว่า ถ้าพระสังฆเถระจะจับสลากอธรรมวาทีไซร้, พึงเรียนให้ท่านทราบอย่างนี้ว่า "ท่านผู้เจริญ ท่านเป็นผู้แก่เจริญวัยแล้ว, การจับสลากนั่น ไม่ควรแก่ท่าน, อันนี้เป็นอธรรมวาทีสลาก," ฯ พึงแสดงสลากนอกนี้แก่ท่าน ฯ ถ้าท่านจะจับธรรมวาทีสลากนั้น, พึงให้ ฯ ถ้าว่า ท่านยังไม่ทราบ ฯ ลำดับนั้น พึงเรียนท่านว่า "อย่าบอกแก่ใคร ๆ" ฯ คำที่เหลือมีนัยดังกล่าวแล้วนั่นแล ฯ บทว่า เปิดเผย นั้น คือ เปิดเผยเนื้อความนั่นเอง ฯ

ประโยค ป.ธ. ๖

แปล มคธเป็นไทย

สอบ วันที่ ๒๕๖

---

๑ น ภิกฺขเว อาทาเส วา อุทกปตฺเต วาติ เอตฺถ กสปตฺตาทีนิปิ เยสุ มุขนิมิตฺตํ ปญฺญายติ สพฺพานิ อาทาสสงฺขเมว คจฺฉนฺติ ฯ กญฺชิยาทีนิปิ อุทกปตฺตสงฺขเมว ฯ ตสฺมา ยตฺถ กตฺถจิ โอโลเกนฺตสฺส ทุกฺกฏํ ฯ

อาพาธปฺปจฺจยาติ สญฺจวิ นฺโข เม วโณ อุทาหุ น ตาวาติ ชานนตฺถํ ชิณฺโณ นฺโขมฺหิ โนติ เอวมายุสงฺขารํ โอโลกนตฺถัปิ วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ

มุขํ อาลิมฺเปนฺตีติ วิปฺปสนฺนจฉวิภาวกเรหิ มุขเลปเนหิ อาลิมฺเปนฺติ ฯ อุมฺมทฺเทนฺตีติ นานาอุมฺมทฺทเนหิ อุมฺมทฺเทนฺติ ฯ จุณฺเณนฺตีติ มุขจุณฺณเกน มกฺเขนฺติ ฯ มโนสิลกาย มุขํ ลญฺเฉนฺตีติ มโนสิลาย ติลกาทีนิ ลญฺฉนานิ กโรนฺติ ฯ ตานิ หริตาลาทีหิปิ น วฏฺฏนฺติเยว องฺคราคาทโย ปากฏาเยว ฯ สพฺพตฺถ ทุกฺกฏํ ฯ

น ภิกฺขเว นจฺจํ วาติอาทีสุ ยงฺกิญฺจิ นจฺจํ อนฺตมโส โมรนจฺจัปิ ทสฺสนาย คจฺฉนฺตสฺส ทุกฺกฏํ ฯ สยัปิ นจฺจนฺตสฺส วา นจฺจาเปนฺตสฺส วา ทุกฺกฏเมว ฯ คีตัปิ ยงฺกิญฺจิ นฏฺคีตํ วา สาธุคีตํ วา อนฺตมโส ทนฺตคีตัปิ ฯ มยํ คายิสฺสามาติ ปุพฺพภาเค โอกาสนฺตา กโรนฺติ เอตัปิ น วฏฺฏติ ฯ สยํ คายนฺตสฺสาปิ คายาเปนฺตสฺสาปิ ทุกฺกฏเมว ฯ วาทิตมฺปิ ยงฺกิญฺจิ น วฏฺฏติ ฯ ยมฺปน นิฏฺฐหนฺโต วา สาสงฺเก วา ฐิโต อจฺฉรํ วา โปเถติ ปาณึ วา ปหรติ ตตฺถ อนาปตฺติ ฯ สพฺพํ อนฺตราราเม ฐิตสฺส ปสฺสโต อนาปตฺติ ฯ ปสฺสิสฺสามีติ วิหารโต วิหารํ คจฺฉนฺตสฺส อาปตฺติเยว ฯ อาสนสาลายํ นิสินฺโน ปสฺสติ อนาปตฺติ ฯ ปสฺสิสฺสามีติ อุฏฺฐหิตฺวา คจฺฉโต อาปตฺติ ฯ วีถิยํ ฐตฺวา คีวํ ปริวตฺเตตฺวา ปสฺสโตปิ อาปตฺติเยว ฯ

สรกฺตฺตินฺติ สรกิริยํ ฯ ภงฺโค โหตีติ อลทฺธํ สมาธึ อุปฺปาเทตุํ น สกฺโกติ ลทฺธํ สมาปชฺชิตุํ ฯ ปจฺฉิมา ชนตาติ อมฺหากํ อาจริยาปิ อุปชฺฌายาปิ เอวํ คายึสูติ ปจฺฉิมา ชนตา ทิฏฺฐานุคตึ อาปชฺชติ ตเถว คายติ ฯ น ภิกฺขเว อายตเกนาติ เอตฺถ อายตโก นาม ตนฺตํ วุตฺตํ ภินฺทิตฺวา อกฺขรานิ วินาเสตฺวา ปวตฺโต ฯ ธมฺเม ปน สุตฺตนฺตวตฺตํ นาม อตฺถิ ชาตกวตฺตํ นาม อตฺถิ คาถาวตฺตํ นาม อตฺถิ ตํ วินาเสตฺวา อติทีฆํ กาตุํ น วฏฺฏติ ฯ จตุรสฺเสน วตฺเตน ปริมณฺฑลานิ ปทพฺยญฺชนานิ ทสฺเสตพฺพานิ ฯ

น ภิกฺขเว อาทาเส วา อุทกปตฺเต วาติ เอตฺถ กสปตฺตาทีนิปิ เยสุ มุขนิมิตฺตํ ปญฺญายติ สพฺพานิ อาทาสสงฺขเมว คจฺฉนฺติ ฯ กญฺชิยาทีนิปิ อุทกปตฺตสงฺขเมว ฯ ตสฺมา ยตฺถ กตฺถจิ โอโลเกนฺตสฺส ทุกฺกฏํ ฯ

อาพาธปฺปจฺจยาติ สญฺจวิ นุโข เม วโณ อุทาหุ น ตาวาติ ชานนตฺถํ ชิณฺโณ นุโขมฺหิ โนติ เอวมายุสงฺขารํ โอโลกนตฺถัปิ วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ

มุขํ อาลิมฺเปนฺตีติ วิปฺปสนฺนจฺฉวิภาวกเรหิ มุขเลปเนหิ อาลิมฺเปนฺติ ฯ อุมฺมทฺเทนฺตีติ นานาอุมฺมทฺทเนหิ อุมฺมทฺเทนฺติ ฯ จุณฺเณนฺตีติ มุขจุณฺณเกน มกฺเขนฺติ ฯ มโนสิลกาย มุขํ ลญฺเฉนฺตีติ มโนสิลาย ติลกาทีนิ ลญฺฉนานิ กโรนฺติ ฯ ตานิ หริตาลาทีหิปิ น วฏฺฏนฺติเยว องฺคราคาทโย ปากฏาเยว ฯ สพฺพตฺถ ทุกฺกฏํ ฯ

วินิจฉัยในคำว่า น ภิกฺขเว อาทาเส วา อุทกปตฺเต วา พึงทราบดังนี้, เงาหน้าย่อมปรากฏในวัตถุเหล่าใด วัตถุเหล่านั้นทั้งหมด แม้มีแผ่นสำริดเป็นต้น ย่อมถึงความว่ากระจกเหมือนกัน ฯ แม้วัตถุมีน้ำส้มพะอูมเป็นต้น ย่อมถึงความนับว่า ภาชนะน้ำเหมือนกัน ฯ เพราะฉะนั้น จึงเป็นทุกกฏแก่ภิกษุผู้แลดู (เงาหน้า) ในที่ใดที่หนึ่ง ฯ

บทว่า อาพาธปจฺจยา มีความว่า เราอนุญาตให้ภิกษุดูเงาหน้าเพื่อรู้ว่า "แผลของเรามีผิวเต็มหรือยังก่อน" ฯ (ในปุราณอรรถกถา) กล่าวว่า "สมควรมองดูเงาหน้า เพื่อตรวจดูอายุสังขารอย่างนี้ว่า 'เราแก่หรือยังหนอ ?' ดังนี้ ก็ได้" ฯ

สองบทว่า มุขํ อาลิมฺเปนฺติ มีความว่า ภิกษุฉัพพัคคีย์ ย่อมผัดด้วยเครื่องผัดหน้าสำหรับทำให้หน้ามีผิวผุดผ่อง ฯ บทว่า อุมฺมทฺเทนฺติ มีความว่า ย่อมไล้หน้า ด้วยเครื่องไล้ต่าง ๆ ฯ บทว่า จุณฺเณนฺติ มีความว่า ย่อมทา ด้วยจุณสำหรับทาหน้า ฯ หลายบทว่า มโนสิลกาย มุขํ ลญฺเฉนฺติ มีความว่า ย่อมทำการเจิมเป็นจุด ๆ เป็นต้น ด้วยมโนสิลา ฯ การเจิมเหล่านั้น ย่อมไม่ควร แม้ด้วยวัตถุมีหรดาลเป็นต้นแท้, การย้อมตัวเป็นต้นชัดเจนแล้ว ฯ ปรับทุกกฏในที่ทั้งปวง ฯ

น ภิกฺขเว นจฺจํ วาติอาทีสุ ยงฺกิญฺจิ นจฺจํ อนฺตมโส โมรนจฺจมฺปิ ทสฺสนาย คจฺฉนฺตสฺส ทุกฺกฏํ ฯ สยมฺปิ นจฺจนฺตสฺส วา นจฺจาเปนฺตสฺส วา ทุกฺกฏเมว ฯ คีตมฺปิ ยงฺกิญฺจิ นฏฺคีตํ วา สาธุคีตํ วา อนฺตมโส ทนฺตคีตมฺปิ ฯ มยํ คายิสฺสามาติ ปุพฺพภาเค โอกูชนฺตา กโรนฺติ เอตมฺปิ น วฏฺฏติ ฯ สยํ คายนฺตสฺสาปิ คายาเปนฺตสฺสาปิ ทุกฺกฏเมว ฯ วาทิตมฺปิ ยงฺกิญฺจิ น วฏฺฏติ ฯ

[ว่าด้วยการฟ้อนและขับเป็นต้น]

วินิจฉัยในคำว่า น ภิกฺขเว นจฺจํ วา เป็นอาทิ พึงทราบดังนี้, เป็นทุกกฏแก่ภิกษุผู้ไปเพื่อดูการฟ้อนอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยที่สุดแม้การฟ้อนแห่งนกยูง ฯ เมื่อภิกษุฟ้อนแม้เองก็ตาม ให้ผู้อื่นฟ้อนก็ตาม เป็นทุกกฏเหมือนกัน ฯ แม้การขับอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นการขับของคนฟ้อนก็ตาม เป็นการขับที่ดี (คือ เนื่องเฉพาะด้วยอนิจจธรรมเป็นต้น) ก็ตาม โดยที่สุดแม้การขับด้วยฟัน ก็ไม่ควร ฯ ภิกษุคิดว่า "เราจักขับ" แล้วร้องเสียเปล่าในส่วนเบื้องต้นเพลงขับ แม้การร้องเสียงเปล่านั้น ก็ไม่ควร ฯ เมื่อภิกษุขับเองก็ตาม ให้ผู้อื่นขับก็ตาม เป็นทุกกฏเหมือนกัน ฯ แม้การประโคม อย่างใดอย่างหนึ่ง ก็ไม่ควร ฯ

ยมฺปน นิฏฺฐหนฺโต วา สาสงฺเก วา ฐิโต อจฺฉรํ วา โปเถติ ปาณึ วา ปหรติ ตตฺถ อนาปตฺติ ฯ สพฺพํ อนฺตราราเม ฐิตสฺส ปสฺสโต อนาปตฺติ ฯ ปสฺสิสฺสามีติ วิหารโต วิหารํ คจฺฉนฺตสฺส อาปตฺติเยว ฯ อาสนสาลายํ นิสินฺโน ปสฺสติ อนาปตฺติ ฯ ปสฺสิสฺสามีติ อุฏฺฐหิตฺวา คจฺฉโต อาปตฺติ ฯ วีถิยํ ฐตฺวา คีวํ ปริวตฺเตตฺวา ปสฺสโตปิ อาปตฺติเยว ฯ

สรกุตฺตินฺติ สรกิริยํ ฯ ภงฺโค โหตีติ อลทฺธํ สมาธึ อุปฺปาเทตุํ น สกฺโกติ ลทฺธํ สมาปชฺชิตุํ ฯ ปจฺฉิมา ชนตาติ อมฺหากํ อาจริยาปิ อุปชฺฌายาปิ เอวํ คายึสูติ ปจฺฉิมา ชนตา ทิฏฺฐานุคตึ อาปชฺชติ ตเถว คายติ ฯ น ภิกฺขเว อายตเกนาติ เอตฺถ อายตโก นาม ตนฺตํ วตฺตํ ภินฺทิตฺวา อกฺขรานิ วินาเสตฺวา ปวตฺโต ฯ ธมฺเม ปน สุตฺตนฺตวตฺตํ นาม อตฺถิ ชาตกวตฺตํ นาม อตฺถิ คาถาวตฺตํ นาม อตฺถิ ตํ วินาเสตฺวา อติทีฆํ กาตุํ น วฏฺฏติ ฯ จตุรสฺเสน วตฺเตน ปริมณฺฑลานิ ปทพฺยญฺชนานิ ทสฺเสตพฺพานิ ฯ

แต่เมื่อรำคาญ หรือตั้งอยู่ในที่น่ารังเกียจจึงดีดนิ้วมือก็ตาม ตบมือก็ตาม, ในข้อนั้นไม่เป็นอาบัติ ฯ ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้อยู่ภายในวัด เห็นการเล่นทุกอย่างมีการฟ้อนเป็นต้น ฯ เมื่อภิกษุออกจากวัดไปสู่วัด (อื่น) ด้วยตั้งใจว่า "เราจักดู" ดังนี้ เป็นอาบัติแท้ ฯ นั่งอยู่ที่อาสนศาลาแล้วเห็น, ไม่เป็นอาบัติ ฯ ลุกเดินไปด้วยคิดว่า "เราจักดู" เป็นอาบัติ ฯ แม้ยืนอยู่ที่ถนนเหลียวคอไปดู เป็นอาบัติเหมือนกัน ฯ

[ว่าด้วยสรภัญญะ]

บทว่า สรกุตฺตึ ได้แก่ ทำเสียง ฯ สองบทว่า ภงฺโค โหติ มีความว่า ไม่อาจเพื่อจะยังสมาธิที่ตนยังไม่ได้ ให้เกิดขึ้น, ไม่อาจเพื่อจะเข้าสมาธิที่ตนได้แล้ว ฯ ข้อว่า ปจฺฉิมา ชนตา เป็นอาทิ มีความว่า ประชุมชนในภายหลัง ย่อมถึงความเอาอย่างว่า "อาจารย์ก็ดี อุปัชฌาย์ก็ดี ของเราทั้งหลายขับแล้วอย่างนี้" คือขับอย่างนั้นเหมือนกัน ฯ วินิจฉัยในข้อว่า น ภิกฺขเว อายตเกน นี้ พึงทราบดังนี้, เสียงขับที่ทำลายวัตร (คือวิธีเปลี่ยนเสียง) นั้น ๆ ทำอักขระให้เสีย ชื่อเสียงขับอันยาว ฯ ส่วนในธรรม วัตรสำหรับสุตตันตะก็มี วัตรสำหรับชาดกก็มี วัตรสำหรับคาถาก็มี, การที่ยังวัตรนั้นให้เสีย ทำเสียงให้ยาวเกินไป ไม่ควร ฯ พึงแสดงบทและพยัญชนะให้เรียบร้อยด้วยวัตร (คือการเปลี่ยนเสียง) อันกลมกล่อม ฯ

ประโยค ป.ธ. ๖

แปล มคธเป็นไทย

สอบ วันที่ ๒๕๖

---

๑ น ภิกฺขเว โสวณฺณมโย ปตฺโตติอาทีสุ สเจ หิ คิหี ภตฺตคฺเคสุ สุวณฺณตฏฺฏกาทีสุ พฺยญฺชนํ กตฺวา อุปนาเมนฺติ อามสิตุมฺปิ น วฏฺฏติ ฯ ผลิกมยกาจมยกํสมยาทีนิ ปน ตฏฺฏกาทีนิ ภาชนานิ ปุคฺคลิกปริโภเคเนว น วฏฺฏนฺติ ฯ สงฺฆิกปริโภเคน วา คิหิวิกฏานิ วา วฏฺฏนฺติ ฯ ตมฺพโลหมโยปิ ปตฺโต น วฏฺฏติ ฯ ถาลกํ ปน วฏฺฏตีติ อิทํ สพฺพํ กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ มณิมโยติ เอตฺถ ปน อินฺทนีลาทิมณิมโย วุตฺโต ฯ กํสมโยติ เอตฺถ วฏฺฏโลหมโยปิ สงฺคหิโต ฯ

ลิขิตุนฺติ ตนฺนิกรณตฺถาเยตํ วุตฺตํ ฯ

ปกติมณฺฑลนฺติ มกรทนฺตฉินฺทกมณฺฑลเมว ฯ

อาวตฺติตฺวาติ อญฺญมญฺญํ ปหริตฺวา ฯ

ปตฺตาธารกนฺติ เอตฺถ ทนฺตวลีเวตฺตาทีหิ กเต ภูมิอาธารเก ตโย ทารุอาธารเก เทฺว ปตฺเต อุปรุปริ ฐเปตุํ วฏฺฏตีติ กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ มหาอฏฺฐกถายํ ปน วุตฺตํ ภูมิอาธารเก ติณฺณนฺ ปตฺตานํ อโนกาเส เทฺว ฐเปตุํ วฏฺฏติ ทารุอาธารกทณฺฑาธารเกสุปิ สุสชฺชิเตสุ เอเสว นโย ภมโกฏิสทิโส ปน ทารุอาธารโก ตีหิ ทณฺฑเกหิ พทฺโธ ทณฺฑกาธารโก จ เอกสฺสปิ ปตฺตสฺส อโนกาโส ตตฺถ ฐเปตฺวาปิ หตฺเถน คเหตฺวา เอวํ นิสีทิตพฺพํ ภูมิยํ ปน นิกฺกุชฺชิตฺวา เอกเมว ฐเปตพฺพนฺติ ฯ

มิฑฺเฒเตติ อาลินฺทกมิฑฺฒกาทีนิ อนฺเต ฯ สเจ ปน ปริวตฺเตตฺวา ตตฺเถว ปติฏฺฐาติ เอวรูปาย วิตฺถิณฺณาย มิฑฺฒิยาว ฐเปตุํ วฏฺฏติ ฯ

ปริภณฺฑนฺเตติ พาหิรปสฺเส กตาย ตนุกมิฑฺฒิกาย อนฺเต ฯ มิฑฺฒิยํ วุตฺตนเยเนว เอตฺถาปิ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ

โจฬกนฺติ ยํ ปตฺถริตฺวา ปตฺโต ฐปียติ ตสฺมึ ปน อสติ กฏสาเรเก วา ตฏฺฏิกาย วา มตฺติกปริภณฺฑกตาย ภูมิยา วา ยตฺถ น ทุสฺสติ ตถารูปาย วา พาลิกาย วา ฐเปตุํ วฏฺฏติ ฯ ปัสุรชาทีสุ ปน ขรภูมิยํ วา ฐเปนฺตสฺส ทุกฺกฏํ ฯ

ปตฺตมาพนฺติ อิฏฺฐกาหิ วา ทารูหิ วา กาตุํ วฏฺฏติ ฯ

น ภิกฺขเว โสวณฺณมโย ปตฺโตติอาทีสุ สเจ หิ คิหี ภตฺตคฺเคสุ สุวณฺณตฏฺฏกาทีสุ พฺยญฺชนํ กตฺวา อุปนาเมนฺติ อามสิตุมฺปิ น วฏฺฏติ ฯ ผลิกมยกาจมยกำสมยาทีนิ ปน ตฏฺฏกาทีนิ ภาชนานิ ปุคฺคลิกปริโภเคเนว น วฏฺฏนฺติ ฯ สงฺฆิกปริโภเคน วา คิหิวิกฏานิ วา วฏฺฏนฺติ ฯ ตมฺพโลหมโยปิ ปตฺโต น วฏฺฏติ ฯ ถาลกํ ปน วฏฺฏตีติ อิทํ สพฺพํ กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ มณิมโยติ เอตฺถ ปน อินฺทนีลาทิมณิมโย วุตฺโต ฯ

วินิจฉัยในคำว่า น ภิกฺขเว โสวณฺณมโย ปตฺโต เป็นต้นพึงทราบดังนี้, ก็ถ้าว่า คฤหัสถ์ทั้งหลายทำกับข้าว ใส่ในภาชนะมีจานทองคำเป็นต้น น้อมเข้าไปถวายในโรงครัว, ไม่ควรแม้เพื่อจะถูกต้อง ฯ อนึ่ง ภาชนะทั้งหลาย มีจานเป็นต้น ที่ทำด้วยแก้วผลึก ทำด้วยกระจก และทำด้วยสำริดเป็นต้น ย่อมไม่ควร แต่เพียงใช้เป็นของส่วนตัวเท่านั้น ฯ ใช้เป็นของสงฆ์หรือเป็นคิหิวิกัติ (คือ เป็นของคฤหัสถ์) ควรอยู่ ฯ บาตร แม้เป็นวิการแห่งทองแดง ก็ไม่ควร ฯ ส่วนภาชนะควร, คำทั้งปวงที่ว่าดังนี้ ๆ ท่านกล่าวไว้ในกุรุนที ฯ ส่วนบาตรที่แล้วด้วยแก้วมีแก้วอินทนิลเป็นต้น พระผู้มีพระภาคตรัสในบทว่า มณิมโย นี้ ฯ

กำสมโยติ เอตฺถ วฏฺฏโลหมโยปิ สงฺคหิโต ฯ

ลิขิตฺนฺติ ตนุกรณตฺถาเยตำ วุตฺตำ ฯ

ปกติมณฺฑลนฺติ มกรทนฺตฉินฺทกมณฺฑลเมว ฯ

อาวตฺติตฺวาติ อญฺญมญฺญำ ปหริตฺวา ฯ

ปตฺตาธารกนฺติ เอตฺถ ทนฺตวลีเวตฺตาทีหิ กเต ภูมิอาธารเก ตโย ทารุอาธารเก เทฺว ปตฺเต อุปรุปริ ฐเปตุำ วฏฺฏตีติ กุรุนฺทิยำ วุตฺตำ ฯ มหาอฏฺฐกถายำ ปน วุตฺตำ ภูมิอาธารเก ติณฺณำ ปตฺตานำ อโนกาเส เทฺว ฐเปตุำ วฏฺฏติ ทารุอาธารกทณฺฑาธารเกสุปิ สุสชฺชิเตสุ เอเสว นโย ภมโกฏิสทิโส ปน ทารุอาธารโก ตีหิ ทณฺฑเกหิ พทฺโธ ทณฺฑกาธารโก จ เอกสฺสปิ ปตฺตสฺส อโนกาโส ตตฺถ ฐเปตฺวาปิ หตฺเถน คเหตฺวา เอวำ นิสีทิตพฺพำ ภูมิยำ ปน นิกฺกุชฺชิตฺวา เอกเมว ฐเปตพฺพนฺติ ฯ

บาตรแม้ล้วนแล้วด้วยทองห้าว ท่านรวมเข้าในบทว่า กำสมโย นี้ ฯ

คำว่า "เพื่อกลึง" นี้ พระผู้มีพระภาคตรัสเพื่อประโยชน์แก่การทำให้บาง ฯ

บังเวียนปกตินั้น ได้แก่ บังเวียนที่จักเป็นฟันมังกร ฯ

บทว่า อาวตฺติตฺวา ได้แก่ กระทบกันและกัน ฯ

วินิจฉัยในคำว่า ปตฺตาธารกำ นี้ พึงทราบดังนี้, ในกุรุนทีกล่าวว่า บนเชิงบาตรที่เนื่องกับพื้น ซึ่งทำด้วยงาเถาวัลย์และหวายเป็นต้น ควรวางซ้อน ๆ กันได้ ๓ บาตร บนเชิงไม้ควรวางซ้อนกันได้ ๒ บาตร ฯ ส่วนในมหาอรรถกถากล่าวว่า บนเชิงบาตรที่เนื่องกับพื้นไม่เป็นโอกาสแห่งบาตร ๓ ใบ จะวางแต่ ๒ ใบ ก็ควร ฯ แม้ในเชิงบาตรไม้และเชิงบาตรท่อนไม้ ซึ่งตกแต่งเกลี้ยงเกลาดี ก็มีนัยเหมือนกัน, ก็แล เชิงบาตรไม้ที่คล้ายปลายเครื่องกลึงและเชิงบาตรท่อนไม้ที่ผูกด้วยไม้ ๓ ท่อน ไม่เป็นโอกาสแห่งบาตรแม้ใบเดียว, แม้วางบนเชิงนั้นแล้ว ก็ต้องนั่งเอามือยึดไว้อย่างนั้น, ส่วนบนพื้นพึงควำวางไว้แต่ใบเดียวเท่านั้น ฯ

มิฆนฺเตติ อาลินฺทกมิฆกาทีนํ อนฺเต ฯ สเจ ปน ปริวตฺเตตฺวา ตตฺเถว ปติฏฺฐาติ เอวรูปาย วิตฺถิณฺณาย มิฆิยาว ฐเปตุ วฏฺฏติ ฯ

ปริภนฺฑนฺเตติ พาหิรปสฺเส กตาย ตนุกมิฆิกาย อนฺเต ฯ มิฆิยํ วุตฺตนเยเนว เอตฺถาปิ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ

โจฬกนฺติ ยํ ปตฺถริตฺวา ปตฺโต ฐปียติ ตสฺมึ ปน อสติ กฏสารเก วา ตฏฺฏิกาย วา มตฺติกปริภณฺฑกตาย ภูมิยา วา ยตฺถ น ทุสฺสติ ตถารูปาย วา พาลิกาย วา ฐเปตุ วฏฺฏติ ฯ ปัสุรชาทีสุ ปน ขรภูมิยํ วา ฐเปนฺตสฺส ทุกฺกฏ ฯ

ปตฺตมาฬกนฺติ อิฏฺฐกาหิ วา ทารูหิ วา กาตุ วฏฺฏติ ฯ

บทว่า มิฆนฺเต ได้แก่ ริมเฉลียงและกระดานเลียบเป็นต้น ฯ ก็ถ้าว่า บาตรกลิ้งไปแล้ว จะค้างอยู่บนริมกระดานเลียบนั่นเอง; จะวางบนกระดานเลียบอันกว้างเป็นปานนั้น ก็ควร ฯ

บทว่า ปริภณฺฑนฺเต ได้แก่ ริมกระดานเลียบอันแคบซึ่งเขาทำไว้ที่ข้างภายนอก ฯ วินิจฉัยแม้ในกระดานเลียบอันแคบนี้ ก็พึงทราบตามนัยที่กล่าวแล้วในกระดานเลียบนั่นแล ฯ

บทว่า โจฬกํ ได้แก่ ผ้าที่เขาปูลาดแล้ววางบาตร, ก็เมื่อผ้านั้นไม่มี ควรวางบนเสื่อลำแพนหรือบนเสื่ออ่อน หรือบนพื้นที่เขาทาขัดด้วยดินเหนียว หรือบนพื้นเห็นปานนั้น ซึ่งจะไม่ประทุษร้ายบาตรหรือบนทรายก็ได้ ฯ แต่เมื่อภิกษุวางในที่มีดินร่วนและฝุ่นเป็นต้น หรือบนพื้นที่คมแข็ง ต้องทุกกฏ ฯ

โรงสำหรับเก็บบาตรนั้น จะก่อด้วยอิฐหรือทำด้วยไม้ ก็ควร ฯ

ประโยค ป.ธ. ๖

แปล มคธเป็นไทย

สอบ วันที่ ๒๕๖

---

๑ อาสิฏฺตกูปธานนฺนาม ตมฺพโลเหน วา รชเตน วา กตาย เปลาย เอตํ อธิวจนํ ฯ ปฏิกฺขิตฺตตฺตา ปน ทารุมยาปิ น วฏฺฏติ ฯ

มโฬริกนฺติ ทณฺฑาธารโก วุจฺจติ ฯ ยฏฺฐิอาธารกปตฺตาธารกปจฺฉิกาปิฏฺฐานิปิ เอตฺเถว ปวิฏฺฐานิ ฯ อาธารกสงฺเขปคมนโต หิ ปฏฺฐาย ฉิทฺทํ วิทฺธปิ อาวิทฺธปิ วฏฺฏติเยว ฯ

เอกภาชเนติ เอตฺถ สเจ เอโก ภิกฺขุ ภาชนโต ผลํ วา ปูวํ วา คเหตฺวา คจฺฉติ ตสฺมึ ภิกฺขุมฺหิ อปคเต อิตรสฺส เสสกํ ภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ ฯ อิตรสฺสาปิ ตสฺมึ ขเณ ปุน คเหตุํ วฏฺฏติ ฯ

อฏฺฐหงฺเคหีติ เอตฺถ เอเกเกนปิ องฺเคน สมนฺนาคตสฺส อนฺโตสีมาย วา นิสฺสีมํ คนฺตฺวา นทีอาทีสุ วา นิกฺกุชฺชิตุํ วฏฺฏติเยว ฯ เอวํ นิกฺกุชฺชิเต ปน ปตฺเต ตสฺส เคเห โกจิ เทยฺยธมฺโม น คเหตพฺโพ ฯ อสุกสฺส เคเห ภิกฺขุ มา คณฺหาติ อญฺเญสุปิ วิหาเรสุ เปเสตพฺพํ ฯ อุกฺกุชฺชนกาเล ปน ยาวตติยํ ยาจาเปตฺวา หตฺถปาสํ วิชหาเปตฺวา ญตฺติทุติยกมฺเมน อุกฺกุชฺชิตพฺโพ ฯ

ปุรกฺขิตฺวาติ อคฺคโต กตฺวา ฯ สหรนฺตูติ สหริยนฺตุ ฯ เจฬปฏิกนฺติ เจฬสนฺถรํ ฯ โส กิร สเจ อหํ ปุตฺตํ ลจฺฉามิ อกฺกมิสฺสติ เม ภควา เจฬปฏิกนฺติ อิมินา อชฺฌาสเยน สนฺถริ ฯ อภพฺโพ เจส ปุตฺตปฏิลาภสฺส ตสฺมา ภควา น อกฺกมิ ฯ ยทิ อกฺกเมยฺย ปจฺฉา ปุตฺตํ อลภนฺโต นายํ สพฺพญฺญุติ ทิฏฺฐึ คณฺเหยฺย อิทนฺตาว ภควโต อนกฺกมเน การณํ ฯ ยสฺมา ปน ภิกฺขูปิ เย อชานนฺตา อกฺกเมยฺยุ เต คิหีนํ ปริภูตา ภเวยฺยุ ตสฺมา ภิกฺขู ปริภวโต โมเจตุํ สิกฺขาปทํ ปญฺญาเปสิ ฯ อิทํ สิกฺขาปทปญฺญาปเน การณํ ฯ

อาสิตฺตกูปธานนฺนาม ตมฺพโลเหน วา รชเตน วา กตาย เปลาย เอตํ อธิวจนํ ฯ ปฏิกฺขิตฺตตฺตา ปน ทารุมยาปิ น วฏฺฏติ ฯ

มโฬริกนฺติ ทณฺฑาธารโก วุจฺจติ ฯ ยฏฺฐิอาธารกปตฺตาธารกปจฺฉิกาปิฏฺฐานิปิ เอตฺเถว ปวิฏฺฐานิ ฯ อาธารกสงฺเขปคมนโต หิ ปฏฺฐาย ฉิทฺทํ วิทฺธปิ อาวิทฺธปิ วฏฺฏติเยว ฯ

ชื่อว่า อาสิตฺตกูปธานํ นั้น เป็นคำเรียก ลุ้ง ที่ทำด้วยทองแดงหรือด้วยเงิน ฯ อนึ่ง ลุ้งนั้น แม้ทำด้วยไม้ ก็ไม่ควร เพราะเป็นของที่ทรงห้ามแล้ว ฯ

เครื่องรองทำด้วยไม้ทั้งท่อน เรียกว่า โตก ฯ แม้เครื่องรองที่ทำด้วยใบกระเช้าและตะกร้า ก็นับเข้าในโตกนี้เหมือนกัน ฯ จริงอยู่ วัตถุมีไม้เส้าเป็นต้นนั้น จำเดิมแต่ที่ถึงความรวมลงว่าเป็นเครื่องรอง มีช่องเจาะไว้ข้างในก็ตาม เจาะไว้โดยรอบก็ตาม ควรเหมือนกัน ฯ

เอกภาชเนติ เอตฺถ สเจ เอโก ภิกฺขุ ภาชนโต ผลํ วา ปูวํ วา คเหตฺวา คจฺฉติ ตสฺมึ ภิกฺขุมฺหิ อปคเต อิตรสฺส เสสกํ ภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ ฯ อิตรสฺสาปิ ตสฺมึ ขเณ ปุน คเหตุํ วฏฺฏติ ฯ

อฏฺฐหงฺเคหีติ เอตฺถ เอเกเกนปิ องฺเคน สมนฺนาคตสฺส อนฺโตสีมาย วา นิสฺสีมํ คนฺตฺวา นทีอาทีสุ วา นิกฺกุชฺชิตุํ วฏฺฏติเยว ฯ เอวํ นิกฺกุชฺชิเต ปน ปตฺเต ตสฺส เคเห โกจิ เทยฺยธมฺโม น คเหตพฺโพ ฯ อสุกสฺส เคเห ภิกฺขํ มา คณฺหาติ อญฺเญสุปิ วิหาเรสุ เปเสตพฺพํ ฯ อุกฺกุชฺชนกาเล ปน ยาวตติยํ ยาจาเปตฺวา หตฺถปาสํ วิชหาเปตฺวา ญตฺติทุติยกมฺเมน อุกฺกุชฺชิตพฺโพ ฯ

วินิจฉัยในคำว่า เอกภาชเน นี้ พึงทราบดังนี้, หากว่า ภิกษุรูปหนึ่งถือเอาผลไม้ หรือขนมจากภาชนะไป, ครั้นเมื่อภิกษุนั้นหลีกไปแล้ว การที่ภิกษุนอกนี้จะฉันผลไม้หรือขนมที่ยังเหลือ ย่อมควร ฯ แม้ภิกษุนอกจากนี้ จะถือเอาอีกในขณะนั้นก็ควร ฯ

[ว่าด้วยการคว่ำบาตร]

วินิจฉัยในคำว่า อฏฺฐหงฺเคหิ นี้ พึงทราบดังนี้, การที่สงฆ์คว่ำบาตรในภายในสีมา หรือไปสู่ภายนอกสีมา คว่ำบาตรในที่ทั้งหลายมีแม่น้ำเป็นต้น แก่อุบาสกผู้ประกอบแม้ด้วยองค์อันหนึ่ง ๆ ย่อมควรทั้งนั้น ฯ ก็แล เมื่อบาตรอันสงฆ์คว่ำแล้วอย่างนั้น ไทยธรรมไร ๆ ในเรือนของอุบาสกนั้น อันภิกษุทั้งหลายไม่พึงรับ ฯ พึงส่งข่าวไปในวัดแม้เหล่าอื่นว่า "ท่านทั้งหลายอย่ารับภิกษาในเรือนของอุบาสกโน้น" ฯ ก็ในการที่จะหงายบาตร ต้องให้อุบาสกนั้นขอเพียงครั้งที่ ๓ ให้อุบาสกนั้นละหัตถบาสแล้ว หงายบาตรด้วยญัตติทุติยกรรม ฯ

ปุรกฺขิตฺวาติ อคฺคโต กตฺวา ฯ สหรนฺตูติ สหริยนฺตุ ฯ เจฬปฏิกนฺติ เจฬสนฺถรํ ฯ โส กิร สเจ อหํ ปุตฺตํ ลจฺฉามิ อกฺกมิสฺสตีติ เม ภควา เจฬปฏิกนฺติ อิมินา อชฺฌาสเยน สนฺถริ ฯ อภพฺโพ เจส ปุตฺตปฏิลาภสฺส ตสฺมา ภควา น อกฺกมิ ฯ ยทิ อกฺกเมยฺย ปจฺฉา ปุตฺตํ อลภนฺโต นายํ สพฺพญฺญูติ ทิฏฺฐึ คณฺเหยฺย อิทนฺตาว ภควโต อนกฺกมเน การณํ ฯ ยสฺมา ปน ภิกฺขูปิ เย อชานนฺตา อกฺกเมยฺยุ เต คิหีนํ ปริภูตา ภเวยฺยุ ตสฺมา ภิกฺขู ปริภวโต โมเจตุํ สิกฺขาปทํ ปญฺญาเปสิ ฯ อิทํ สิกฺขาปทปญฺญาปเน การณํ ฯ

[เรื่องโพธิราชกุมาร]

สองบทว่า ปุรกฺขิตฺวา ได้แก่ จัดไว้โดยความเป็นยอด ฯ บทว่า สหรนฺตุ มีความว่า ผ้าทั้งหลายอันท่านจงม้วนเสีย ฯ บทว่า เจฬปฏิกํ ได้แก่ เครื่องปูลาด คือผ้า ฯ ได้ยินว่า โพธิราชกุมารนั้น ปูลาดแล้วด้วยความมุ่งหมายนี้ว่า "ถ้าว่า เราจักได้บุตร, พระผู้มีพระภาคจักทรงเหยียบผืนผ้าของเรา" ฯ จริงอยู่ โพธิราชกุมารนั้น ไม่สมควรได้บุตร; เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคจึงไม่ทรงเหยียบ ฯ หากว่า พระองค์พึงทรงเหยียบไซร้, ภายหลังเมื่อกุมารไม่ได้บุตร จะพึงถือทิฏฐิว่า "พระผู้มีพระภาคนี้ มิใช่พระสัพพัญญู", นี้เป็นเหตุในการที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรงเหยียบก่อน ฯ ฝ่ายภิกษุทั้งหลายเล่า เธอเหล่าใด ไม่รู้อยู่ พึงเหยียบ, เธอเหล่านั้น พึงเป็นผู้ถูกพวกคฤหัสถ์ดูหมิ่น, เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท เพื่อปลดภิกษุทั้งหลายจากความดูหมิ่น ฯ นี้เป็นเหตุในการทรงบัญญัติสิกขาบท ฯ

ประโยค ป.ธ. ๖

แปล มคธเป็นไทย

สอบ วันที่ ๒๕๖

---

๑ มงฺคลตฺถาย ยาจิยมาเนนาติ อปคตคพฺภา วา โหตุ ครุคพฺภา วา เอวรูเปสุ ฐาเนสุ มงฺคลตฺถาย ยาจิยมาเนน อกฺกมิตุํ วฏฺฏติ ฯ โธตปาทกนฺนาม ปาทโธวนฏฺฐาเน โธเตหิ ปาเทหิ อกฺกมนตฺถาย ปจฺจตฺถรณํ อตฺถตํ โหติ ตํ อกฺกมิตุํ วฏฺฏติ ฯ

กตกนฺนาม ปทุมกณฺณิกาการํ ปาทฆสนตฺถํ กณฺฏเก อุฏฺฐาเปตฺวา กตํ ตํ วตฺตุ วา โหตุ จตุรสฺสาทิเภทํ วา พาหุลฺลิกานุโยคตฺตา ปฏิกฺขิตฺตเมว เนว ปฏิคฺคเหตุ น ปริภุญฺชิตุ วฏฺฏติ ฯ

สกฺขราติ ปาสาโณ วุจฺจติ ฯ ปาสาณเผนโกปิ วฏฺฏติ ฯ

วิฐูปนนฺติ วีชนึ วุจฺจติ ฯ ตาลวณฺฏ ปน ตาลปณฺเณหิ วา กตํ โหตุ เวฬุทนฺตวิลิเวหิ วา โมรปิญฺเชหิ วา จมฺมวิกตีหิ วา สพฺพ วฏฺฏติ ฯ

มกสวีชนีติ ทนฺตมยวิสาณมยทณฺฑกาปิ วฏฺฏติ ฯ วากมยวีชนิยา เกตกปาโรหกณฺฑล-ปณฺณาทิมยาปิ สงฺคหิตา ฯ

คิลานสฺส ฉตฺตนฺติ เอตฺถ ยสฺส กายทาโห วา จิตฺตโกโป วา โหติ จกฺขุ วา ทุพฺพลํ อญฺโญ วา โกจิ อาพาโธ วินา ฉตฺเตน อุปฺปชฺชติ ฯ ตสฺส คาเม วา อรญฺเญ วา ฉตฺตํ วฏฺฏติ ฯ วสฺเส ปน จีวรคุตฺตตฺถํ วาฬมิคโจรภเยสุ จ อตฺตคุตฺตตฺถาปิ วฏฺฏติ ฯ เอกปณฺณฉตฺตมฺปน สพฺพตฺเถว วฏฺฏติ ฯ

อสิสฺสาติ อสิ อสฺส ฯ วิโชตลตีติ วิโชเตติ ฯ

ทณฺฑสมฺมตินฺติ เอตฺถ ปมาณยุตฺโต จตุหตฺโถเยว ทณฺโฑ สมฺมนฺนิตฺวา ทาตพฺโพ ฯ ตโต โอนาติริตฺโต วินาปิ สมฺมติยา สพฺเพสํ วฏฺฏติ ฯ

สิกฺกา ปน อคิลานสฺส น วฏฺฏติ ฯ คิลานสฺสาปิ สมฺมนฺนิตฺวาว ทาตพฺพา ฯ

มงฺคลตฺถาย ยาจิยมาเนนาติ อปคตคพฺภา วา โหตุ ครุคพฺภา วา เอวรูเปสุ ฐาเนสุ มงฺคลตฺถาย ยาจิยมาเนน อกฺกมิตุํ วฏฺฏติ ฯ โธตปาทกนฺนาม ปาทโธวนฏฺฐาเน โธเตหิ ปาเทหิ อกฺกมนตฺถาย ปจฺจตฺถรณํ อตฺถตํ โหติ ตํ อกฺกมิตุํ วฏฺฏติ ฯ

กตกนฺนาม ปทุมกณฺณิกาการํ ปาทฆสนตฺถํ กณฺฏเก อุฏฺฐาเปตฺวา กตํ ตํ วตฺตํ วา โหตุ จตุรสฺสาทิเภทํ วา พาหุลฺลิกานุโยคตฺตา ปฏิกฺขิตฺตเมว เนว ปฏิคฺคเหตุํ น ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ ฯ

สกฺขราติ ปาสาโณ วุจฺจติ ฯ ปาสาณเผนโกปิ วฏฺฏติ ฯ

วิฐูปนนฺติ วีชนึ วุจฺจติ ฯ ตาลวณฺฏํ ปน ตาลปณฺณหิ วา กตํ โหตุ เวฬุทนฺตวิลิเวหิ วา โมรปิญฺเชหิ วา จมฺมวิกตีหิ วา สพฺพํ วฏฺฏติ ฯ

ข้อว่า มงฺคลตฺถาย ยาจิยมาเนน มีความว่า สตรีจะเป็นผู้ปราศจากครรภ์ หรือเป็นผู้มีครรภ์แก่ก็ตามที, อันภิกษุซึ่งเขาอ้อนวอนเพื่อต้องการมงคล ในฐานะเห็นปานนั้น สมควรเหยียบ ฯ

[ว่าด้วยเครื่องเช็ดเท้า]

เครื่องปูลาด เป็นของที่เขาลาดไว้ใกล้ที่ล้างเท้า เพื่อประโยชน์ที่จะเหยียบด้วยเท้าซึ่งล้างแล้ว ชื่อว่าเครื่องลาดสำหรับเท้าที่ล้างแล้ว, ภิกษุควรเหยียบเครื่องลาดนั้น ฯ

วัตถุที่มีท่าทางคล้ายฝักบัว ซึ่งเขาทำให้หนามตั้งขึ้น เพื่อเช็ดเท้าชื่อว่าเครื่องเช็ดเท้า, เครื่องเช็ดเท้านั้น จะเป็นของกลม หรือต่างโดยสัณฐาน มี ๔ เหลี่ยมเป็นต้นก็ตามที เป็นของที่ทรงห้ามทั้งนั้น เพราะเป็นของอุดหนุนแก่ความเป็นผู้มักมาก; ไม่ควรรับ ไม่ควรใช้สอย ฯ

ศิลา เรียกว่า กรวด ฯ แม้หินฟองน้ำ ก็ไม่ควร ฯ

[ว่าด้วยพัด]

พัด เรียกว่า วิฐูปนำ แปลว่า วัตถุสำหรับโบก ฯ ส่วนพัดมีด้ามอย่างใบตาล จะเป็นของที่สานด้วยใบตาลหรือสานด้วยเส้นตอกไม้ไผ่และเส้นตอกงา หรือทำด้วยขนหางนกยูง หรือทำด้วยจัมมวิกัติ ทั้งหลายก็ตามที ควรทุกอย่าง ฯ

มกสวีชนีติ ทนฺตมยวิสาณมยทณฺฑกาปิ วฏฺฏติ ฯ วากมยวีชนิยา เกตกปาโรหกณฺฑล-ปณฺณาทิมยาปิ สงฺคหิตา ฯ

คิลานสฺส ฉตฺตนฺติ เอตฺถ ยสฺส กายทาโห วา จิตฺตโกปโป วา โหติ จกฺขุ วา ทุพฺพลํ อณฺโณ วา โกจิ อาพาโธ วินา ฉตฺเตน อุปฺปชฺชติ ฯ ตสฺส คาเม วา อรญฺเญ วา ฉตฺตํ วฏฺฏติ ฯ วสฺเส ปน จีวรคุตฺตตฺถํ วาฬมิคโจรภเยสุ จ อตฺตคุตฺตตฺถญฺปิ วฏฺฏติ ฯ เอกปณฺณฉตฺตมฺปน สพฺพตฺเถว วฏฺฏติ ฯ

อสิสฺสาติ อสิ อสฺส ฯ วิโชตลตีติ วิโชเตติ ฯ

ทณฺฑสมฺมตินฺติ เอตฺถ ปมาณยุตฺโต จตุหตฺโถเยว ทณฺโฑ สมฺมนฺนิตฺวา ทาตพฺโพ ฯ ตโต โอนาติริตฺโต วินาปิ สมฺมติยา สพฺเพสํ วฏฺฏติ ฯ

สิกฺกา ปน อคิลานสฺส น วฏฺฏติ ฯ คิลานสฺสาปิ สมฺมนฺนิตฺวาว ทาตพฺพา ฯ

พัดปัดยุงนั้น แม้มีด้ามทำด้วยงาหรือเขาก็ควร ฯ แม้พัดปัดยุงที่ทำด้วยย่านแห่งไม้เกดและใบมะพูดเป็นต้น สงเคราะห์เข้ากับพัดที่ทำด้วยเปลือกไม้ ฯ

[ว่าด้วยร่ม]

วินิจฉัยในคำว่า คิลานสฺส ฉตฺตํ นี้ พึงทราบดังนี้, ภิกษุใด มีความร้อนในกาย หรือมีความกลุ้มใจ หรือมีตาฟางก็ดี หรืออาพาธบางชนิดอย่างอื่น ที่เว้นร่มเสีย ย่อมเกิดขึ้น ฯ ภิกษุนั้นควรกางร่มในบ้านหรือในป่า ฯ อนึ่ง เมื่อฝนตก จะกางร่มเพื่อรักษาจีวร และในที่ควรกลัวสัตว์ร้ายและโจร จะกางร่มเพื่อป้องกันตนบ้าง ก็ควร ฯ ส่วนร่มที่ทำด้วยใบไม้ใบเดียว ควรในที่ทั้งปวงทีเดียว ฯ

[ว่าด้วยทัณฑสมมติเป็นต้น]

บทว่า อสิสฺส ตัดบทว่า อสิ อสฺส แปลว่า ดาบของโจรนั้น ฯ บทว่า วิโชตลติ ได้แก่ ส่องแสงอยู่ ฯ

วินิจฉัยในคำว่า ทณฺฑสมฺมตึ นี้ พึงทราบดังนี้, ไม้คาน ควรแก่ประมาณ คือ ยาว ๔ ศอกเท่านั้น อันสงฆ์พึงสมมติให้ ฯ ไม้คานที่หย่อนหรือเกินกว่า ๔ ศอกนั้น แม้เว้นจากการสมมติ ก็ควรแก่ภิกษุทั้งปวง ฯ

ส่วนสาแหรก ไม่ควรแก่ภิกษุผู้ไม่อาพาธ ฯ สงฆ์จึงสมมติให้เฉพาะแก่ภิกษุผู้อาพาธเท่านั้น ฯ